

ÇALIŞMA ORTAMI

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ
ÇOCUK EMEĞİ
KADIN
SOSYAL POLİTİKA
NÜFUS
SOSYAL HEKİMLİK

Sayı: 80 Mayıs - Haziran 2005

İki Ayda Bir Çıkar

- GNU Felsefesi ve Linux İşletim Sistemi
- Şantiyelerde Acil Durum Hazırlık Planı
- Avrupa Birliği'nin Sosyal Koruma Sorunsalı Olarak "Sosyal İçerme Politikaları"
- Türkiye'de Nüfus Araştırmalarının Kırk Yılı
 - Kastamonu'da "Tuna"yı Yaşamak!
 - Şiir ile Müziğin Buluşması
- 3. Çalışan Çocuklar Fotoğraf Yarışmasında Yine Başarı Hepimizin
 - Yürüyemeyen İnsan
- İki Dakika Düşün: Yassı Keski Kullanımı

İÇİNDEKİLER

BİLİŞİM

GNU Felsefesi ve Linux işletim Sistemi.....A. Murat EREN

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

Şantiyelerde Acil Durum Hazırlık Planı.....Mustafa TAŞYÜREK

SOSYAL POLİTİKA

Avrupa Birliği'nin Sosyal Koruma Sorunsalı Olarak "Sosyal İçerme Politikaları"Şenay GÖKBAYRAK

NÜFUS

Türkiye'de Nüfus Araştırmalarının Kırk Yılı.....Mümtaz PEKER

TOPLUM

Kastamonu'da "Tuna"yı Yaşamak!.....Erdoğan BOZBAY

VAKIF HABERLERİ

Şiir ile Müziğin Buluşması

VAKIF HABERLERİ

3. Çalışan Çocuklar Fotoğraf Yarışmasında Yine Başarı Hepimizin

YAŞAM

Yürüyemeyen İnsanCihat UYSAL

BULMACA

İki Dakika Düşün: Yassı Keski Kullanımı.....Mustafa TAŞYÜREK

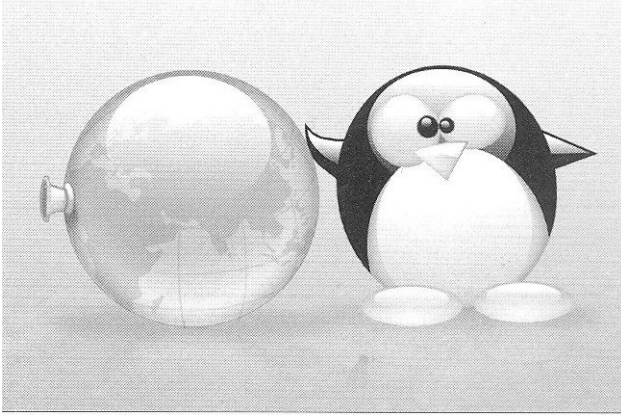
BİLİŞİM

GNU Felsefesi ve Linux İşletim Sistemi

A. Murat EREN

a nokta murat nokta eren at linux nokta org nokta tr

Gün geçtikçe kalabalıklaşan bir topluluğa yön veren GNU Felsefesini ve Özgür Yazılım Akımı'nı duymadı iseniz bu yazıya bir göz gezdirmenizde yarar var; bu yazıda GNU ve Linux'un ne olduğu anlatılmaya çalışılmıştır.

Bu yazıyı okumak ve bahsedilen düşünceleri özümseyebilmek için bilgisayar konusunda uzman olmanız kesinlikle gerekmemektedir fakat, başlamadan önce, kavramların aynı anlamlarını kullandığımızdan emin olmak için aşağıdaki bazı bilgisayar terimlerin tanımlarını yapmak yerinde bir hatırlatma olacaktır:

Donanım (Hardware): Bir bilgisayarın veya başka bir benzer sistemin fiziksel, dokunulabilir, gerçek parçaları (ses kartınız, işlemciniz, disk sürücüleriniz, monitörünüz, yazıcınız gibi).

Yazılım (Software): Donanımlar üzerinde elektronik

olarak saklanabilen bilgisayar programları ya da verilerin tümüne verilen isim (işletim sisteminiz, mp3 dosyalarınız, mp3 çalıcı programınız, metin belgeleriniz gibi).

Kaynak Kod (Source Code): Bir programın, herhangi bir programlama dili ile yazılmış, insana yakın orijinal formu. Programlar, kaynak kodların çeşitli derleyicilerden geçirilerek bilgisayarın anlayabileceği bir forma dönüştürülmüş halleridir. Örneğin mp3 çalıcı programınızı bilgisayarınızda çalıştırabilirsiniz fakat onun nasıl çalıştığını anlayabilmeniz için kaynak koduna bakmanız gerekir. En ilkel hali ile kaynak kod için, ait olduğu programın bilgisayara ne yaptırdığını ve nasıl çalıştığını tam olarak anlayabilmemizi sağlayan yazılı halidir diyebiliriz.

Bu çok kısa ve genel bilgilendirmenin ardından, "Bilim ancak kolektif olarak gelişir ve bilgi paylaşılmalıdır" diyen Richard M. Stallman'ın öncülüğünü gerçekleştirdiği GNU'nun ne anlama geldiğini açıklayarak başlayalım ve Stallman'ın söylediği ve kimsenin hayır diyemeyeceği bu söz ile 1984 yılında başlayan GNU hareketinin arasında nasıl bir bağ olduğundan söz edelim.

GNU'nun açılımı, 'GNU is Not Unix'tir. Yani GNU, 'GNU, Unix değildir' anlamına gelmekte olan özyinelemeli (rekürsif) bir kelimedir. Richard M. Stallman, 1970'li yıllarda MIT (Massachusetts Institute of Technology)'nin Yapay Zeka laboratuvarlarında özgür yazılımı bir yaşam şekli olarak benimsemiş bir grupta beraber 1980'li yılların başına kadar yazılım geliştirici olarak çalışmıştır. Bu grup ile olan birlikteliğinin sona erişinin ardından kendisini o dönemlerde ivme kazanan bazı akımlardan dolayı benimsenmeye başlanılmış yeni bir sosyal sistem içerisinde bulmuştur, Stallman bir röportajında¹, o günleri şu şekilde nitelendirmekte: "Kendimi özgür olmayan (kaynak kodu kapalı olan) yazılımların egemen olduğu ve kullanıcıların yardımsız bırakıldığı, parçalanmış ve birlikte çalışmanın korsanlık olarak nitelendirildiği çirkin bir sosyal sistemin içinde buldum. Bu tür bir yaşantıyı reddettim. Ancak işimi özgürlüğe ve birlikte çalışmaya adanmış zaman yaptıklarımdan gurur duyabileceğime karar verdim." Ve 1984 yılında tamamen özgür yazılımların meydana getirdiği bir işletim sistemi ve işletim sisteminin araçlarının geliştirilmesi çalışması böylece başlamış oldu, işte bu çalışmanın adı GNU idi. Yazılan özgür yazılımların bir şemsiye altında toplanması için 1985 yılında yine Stallman tarafından FSF (Free Software Foundation) kuruldu ve GNU yazılımları korumak üzere GPL (General Public Licence) adı verilen yazılım lisansı duyuruldu. GPL lisansı ile lisanslanan özgür yazılımların amaçları özgürlüklerini korumaktan başka bir şey değildir.

Özgür yazılımlar hakkında sık rastlanan bir yanlış anlama, özgür yazılımların ücretsiz olduğudur; genellikle böyle olmakla beraber, özgür yazılımlar ücretli olabilirler, fakat kaynak kodları ücretlendirmelerinden bağımsız olarak açıktır. Bir yazılımın, 'özgür yazılım' olarak değerlendirilebilmesi için yazılımın kullanıcılarına neleri sağlaması gerekir?

- Yazılımı kullanan kişi onu her türlü amaç için çalıştırmakta özgürdür. Özgür yazılımlar kullanıcıları kısıtlamazlar.
- Yazılımı kullanan kişi yazılımın nasıl çalıştığını incelemekte ve kendi özel ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilmesi için yazılım üzerinde değişiklik yapmakta özgürdür. Kendisi yeterli bilgiye sahip değilse bunu bir başkasına da yaptırabilir.
- Yazılımı kullanan kişi elindeki yazılımı dağıtmakta ve toplum ile paylaşmakta özgürdür.
- Yazılımı kullanan kişi yazılımı geliştirmekte ve geliştirdiği yeni halini toplum ile paylaşmakta özgürdür. GPL'niri bu ilkelerine bakıldığında 'yazılımı yazar' kişi ile 'yazılımı kullanan' kişi sanki birbirine karıştırılmış gibi görünüyorsa, insanın, -özellikle günümüz koşullarında- bir yazılımı kullanan kişinin, kullandığı yazılım üzerinde, yazılımı üreten kişi kadar hakka sahip olmasını kabul etmekte güçlük çekmesi çok doğal... Özgür yazılım akımı ile beraber, GPL şemsiyesi altında geliştirilen bir yazılım özel bir çaba harcamaya gerek

bırakmadan, başlangıcından sonuna değin toplumun ve bilimin yararına geliştirilmiş olur. Çünkü bu lisans ve yaklaşım sayesinde,

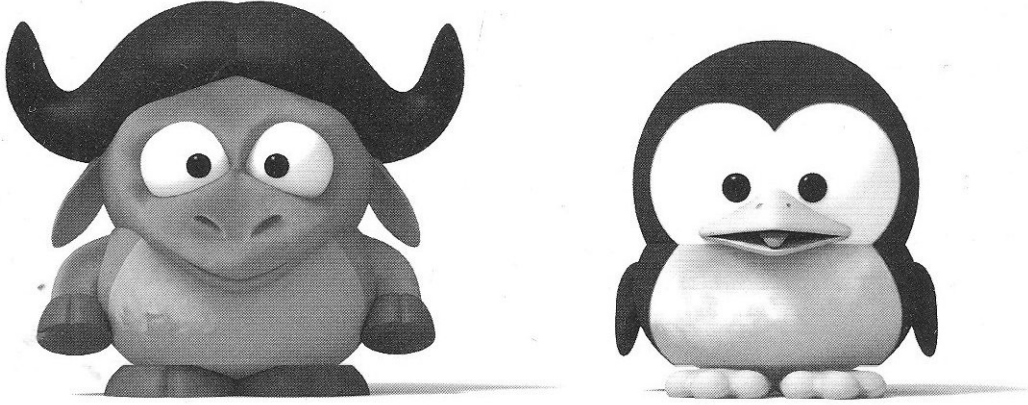
Yazılım geliştiricileri tekerleği yeniden keşfetmekle vakit harcamaz, daha önceden üretilmiş olan araçları yazılımlarına ekleyerek bunlar üzerine yeni şeyler inşa edebilir.

Aynı işi yapan yazılımların en iyi yönleri alınarak kullanıcılara optimum çalışan, kaliteli yazılımlar hızla sunulabilir. Kullanıcılar var olan yazılımlar arasından istediğini deneyerek kendi gereksinmesini rahatça seçebilir.

Kullanıcılar özgür yazılımlara çok makul fiyatlar ile ya da -çoğunlukla- 0 maliyetle sahip olabilir, dolayısıyla yazılım ücretlerine ayırdıkları kaynaklarını donanım ya da diğer gereksinmelerine ayırabilir, yaşam ve çalışma standartlarını yükseltebilirler.

Yazılımın kaynak koduna da sahip olduklarından dolayı kullanıcılar kritik yazılımların nasıl çalıştığını anlamak için kaynak kodlarına bakabilir, isteklerine göre özelleştirebilir ve kaynak tasarrufu sağlayabilir. Elbette kullanıcılar yazılım üretimi konusunda bilgili olmak zorunda değildir, ne bir programcı kiralamak kullanıcı için, ne de var olan bir yazılım üzerinde değişiklik yapmak bir programcı için zordur.

Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda, özgür yazılım akımı bilişim dünyasının acımasız çarkları arasında açan bir çiçek gibidir. GPL'nin zekice düşünülmüş hükümleri sayesinde bu akımın önü kendi çıkarlarından dolayı kapalı kaynak kodu savunan, küçük bir kitleyi doyuran egoist yazılım devleri tarafından bir türlü kesilememektedir ve Free Software Foundation'un kurulduğu 1985 yılından bu yana internet teknolojisinin de hızla yayılması ile bu akım bütün ülkelere sıçramış durumdadır. Açık kaynak kodlu özgür yazılımlar yukarıda sözedilen özellikleri ile şu avantajları da beraberinde getirmektedir:

Güvenilirlik: Açık kaynak kodlu yazılımların belki de en büyük artısı olan güvenilir oluşları, kimi çevreler tarafından doğru olmayan bir mantıkla bir dezavantaj gibi gösterilmeye çalışılmakta ve topluma, 'Açık kaynak kodlu bir yazılımın tam olarak nasıl çalıştığı kaynak koduna bakılarak bilinebildiği için yazılımın barındırdığı güvenlik sorunları saldırganlar tarafından kolaylıkla saptanıp kullanılabilir' gibi bir düşünce yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Fakat açık kaynak kodlu bir yazılım, doğası gereği geliştirilmesi sürecinden kullanımı zamanına değin onbinlerce göz tarafından denetlenmektedir. Var olması muhtemel bir güvenlik sorunu ya da kötü niyetli bir programcı tarafından bilinçli olarak yerleştirilebilecek bir kod parçası yazılım sizin elinize ulaşmadan saptanmakta ve hızla düzeltilmekte ya da size ulaşması engellenmektedir. Ayrıca kimse, binlerce insanın kolektif bir şekilde geliştirdiği bir yazılımın güvenilmez olduğunu idda ederken, sınırlı sayıda kişinin geliştirdiği ve kaynak kodunu kapattığı bir yazılımın güvenilirliğini kimin ve nasıl garanti edeceği sorusuna yanıt veremez.

Sağlamlık: Yine açık kaynak kodlu yazılımların doğal geliştirme süreci içerisinde çok sayıda insan tarafından denenmeleri ve kaynak kodlarının gözden geçirilmesi sonucunda ortaya yüksek kalitede, stabil ve kuvvetli yazılımlar çıkmaktadır.

Esneklik: Kaynak kodu açık bir yazılım hızla ve kolaylıkla yeni bir sistem üzerinde çalışacak şekilde yeniden yapılandırılabilir, bir kısmı çıkarılarak kapsamı daraltılabilir ya da eklenen yeni fonksiyonlarla kapsamı genişletilebilir.

Uygulama Desteği: Çok geniş bir yelpazede ve çeşitlilikteki bir çok açık kaynak kodlu özgür yazılım her gün duyurulmaktadır. Herhangi bir konudaki gereksinme, açık kaynak kodlu yazılımlarla hızlı ve kaliteli bir şekilde çözüme kavuşturulabilmektedir.

Belki de hepsinden önemlisi, sözedilen yazılım sizin kendi malınız olmaktadır. Yukarıda da sözedilen GPL lisansı uyarınca üretilmiş bir yazılım üzerinde, onu hazırlayan kişi kadar hakka sahip olmanız inanılması güç bir şeydir, insanların bu durum karşısında şu şekilde bir değerlendirme yapması çok sık rastlanan bir durumdur: 'Bir yazılımın kaynak kodunun açık ya da kapalı olması, özgür olması ya da olmaması benim için neyi değiştirir?' Aslında çok şeyi değiştirmektedir. Bu şekilde düşünen kişilerin bir kısmı, bilgisayarlarında lisans bedelleri ödenmemiş, kopya yazılımlar kullanmaktadırlar, dolayısıyla ellerindeki yazılımların yasal kısıtlamaları ve hükümlerinden dolayı hırsız durumuna düşmekte ve yasaları çiğnemektedirler; salt gereksinmelerini karşılamak istedikleri için yaşamları boyunca yapmayı akıllarından bile

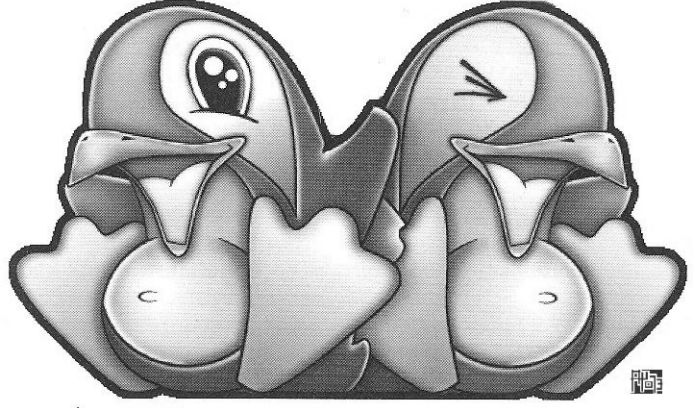
geçirmeyecekleri suçları işlemiş sayılmaktadırlar.

Bir kısmı da bilgisayarlarında kullandıkları yazılımların lisans bedellerini ödemekte, fakat kullandıkları yazılımın lisans hükümleri uyarınca lisans bedeli ödenmiş yazılımlarının bir kopyasını çok yakın arkadaşları dahi istese ona 'hayır' demek durumunda kalmaktadırlar. Demedikleri taktirde de arkadaşlarını ilk kısımdaki insanlar genellemesine itmektedirler. Yani lisans bedelini ödedikleri taktirde dahi bir yazılıma sahip olamamakta, yazılımı özgürce kullanamamakta, özgür olamamaktadırlar. İşte bu durum, Richard M. Stallman'ın "bu yaşam şeklini reddettim" dediği yaşam şeklidir.

Peki bunca koşuşturma arasında Linux'un yeri nerededir? (Linux, linuks şeklinde söylenir)

<http://www.paul.sladen.org/pronunciation/torvalds-says-linux.wav>

Linux, Linus Torvalds adında Finlandiya'n bir bilgisayar mühendisinin 1991 yılında Helsinki Üniversitesi'nde bir öğrenci iken kişisel bilgisayarında kullanmak üzere geliştirmeye başladığı bir işletim sistemi çekirdeğidir (işletim sisteminin çekirdeği, işletim sisteminin beyni diye tabir edebileceğimiz kısımdır). internet'te yaptığı duyuru sonucunda tüm dünyadan bir çok programcının da desteği ile hızla gelişmiş ve halen aynı destek ile gelişmekte olan açık kaynak kodlu, özgür bir yazılımdır. Hızlı bir sürecin sonunda Linus'un geliştirdiği çekirdek, GNU hareketinin bir meyvesi ve aynı zamanda taşıyıcısı haline gelmiştir. GNU için yazılmış özgür yazılımlar çok kısa süre içerisinde Linux çekirdeği ile uyumlu çalışabilecek hale getirilmiş ve ortaya güçlü, esnek ve açık kaynak kodlu bir işletim sistemi çıkmıştır. GNU/Linux olarak anılması gereken işletim sistemi zaman içerisinde, söylenmesi daha kolay olduğu için Linux olarak anılmaya başlanmıştır.

Şu anda GNU yazılımlarını ve diğer özgür yazılımları bir araya getiren ve tüm bunları bir Linux çekirdeği ile beraber toplu, derlenmiş ve kurulumu çok kolay bir işletim sistemi olarak piyasaya süren irili ufaklı bir çok çalışma vardır. Fedora, Debian, SuSe, Mandrake, Slackware bunlardan çok bilinen bir kaçıdır. Her biri, normal bir bilgisayar kullanıcısının biraz dikkat ederek bilgisayarına kurabileceği ve neredeyse hiç yabancılık çekmeden kullanabileceği kadar rahat bir kurulum arayüzüne sahip bir şekilde dağıtılmaktadır. Eğer dağıtımlar hakkında daha fazla bilgi almak istiyorsanız http://cekirdek.uludag.org.tr/~meren/belgeler/dagitim_belgesi/dagitim_belgesi_single_html/ adresini ziyaret edebilirsiniz. Bu dağıtımlar üniversitelerin Bilgi İşlem Dairesi başkanlıklarından, bilgisayar mühendislikleri bölümlerinden ya da sadece dağıtım işini üstlenmiş internet sitelerinden çok düşük miktarlar karşılığında sağlanabilmektedirler. Türkiye'de de dünyanın her yerinde olduğu gibi Linux ile tanışmak isteyen ve yukarıda vaad edilen şekilde bir bilgisayar yaşantısına adım atmak isteyen kişileri bir araya

getirmek ve desteklemek görevini üstlenmiş ciddi ve özverili organizasyonlar vardır. LKD (Linux Kullanıcıları Derneği), tüm Linux çevresinin buluşma noktası olmayı hedefleyen ve bütün özgür yazılım hareketlerine kucak açmış bir dernektir. Her yıl düzenlenen ve 4 gün süren Linux Sertlikleri ile 3-4 paralel salonda yapılan seminer oturumları ile insanlar Linux ile ilgili çeşitli konularda bilgilendirilmekte, hiç bilmeyenlerden profesyonel bilgisayar kullanıcılarına kadar herkesin yararlanabileceği etkinliklere Türkiye'nin dört yanından konuşmacılar ve izleyiciler katılmaktadır. E-posta listelerinde özgür yazılım ve linux konusunda yardım almak isteyen kişilere yardım edilmekte, düzenli ve gezici seminerler ile kitleler ücretsiz bilgilendirilmektedir. Türkçeleştirme, yeni özgür yazılımların geliştirilmesi gibi çalışmalara destek verilmektedir.

Şu anda nerede ise tüm üniversite bilgi işlem merkezlerinin yanı sıra, NASA, IBM, HP, Boeing, HSBC, City-Bank, SonyEricsson, Nokia, Siemens, Samsung, General Motors, Hyundai, Oracle, EToys gibi çok büyük kuruluşlar Linux kullanmakta ve bir şekilde özgür yazılımlara destek olmaktadır.

Peki, şu anda nasıl linux sahibi olabilir ve onu kullanmaya başlayabilirsiniz? Bu sorunun yanıtı da çok basittir: En yakın üniversitenin bilgi işlem dairesine 3 adet boş CD ile gidip size önerdikleri bir Linux dağıtımını çekmelerini rica edin.

<http://liste.linux.org.tr/mailman/listinfo> adresindeki e-posta listelerinden linux listesine üye olun ve 'ben linux

kullanmak istiyorum, bana yardım edin' diyin.

Eğer çaba harcamayı göze almışsanız sonrasının nasıl geldiğine siz de şaşıracaksınız.

Bütün bunlar sanki bir pazarlama şirketinin serzenişleri gibi görünmekte, insanın aklına 'Peki bunca insan neden bu fikrin peşinden koşturuyor? Bu kişilerin çıkarı nedir?' soruları takılmaktadır.

Siz kabul etmeseniz de, özgür yazılımlar ve Linux sizin kullanmanız için hiç bir karşılık beklemeden size sunulmuş birer armağandır. Sizin malınızdırlar ve ona sahip çıkmak ya da çıkmamak özgürlüğü de diğer tüm özgürlükleriniz gibi sizin elinizdedir. Bu akım ve bu akımın ürettikleri, toplumların refah düzeyini yükseltmek için çalışan bilime ve gelecek kuşaklara bir mirastır.

Richard M. Stallman'ın söylediği gibi, 'Özgür yazılım kullanmayı hak ediyorsunuz'.

Bağlantılar:

<http://www.lkd.org.tr> Türkiye Linux Kullanıcıları Derneği.

<http://www.linux.org.tr> Özgür yazılım kullanıcılarının buluşma noktası.

<http://www.uludag.org.tr> Ulusal Dağıtım Projesi

<http://www.belgeler.org/> Linux ve özgür yazılımlar hakkında derlenmiş bir çok Türkçe belge.

<http://www.gnu.org> GNU resmi web sitesi.

¹ Sözü edilen röpotaj, 2000 yılı Aralık ayında Umut Gökbayrak tarafından gerçekleştirilmiştir. Röportajın tamamı, <http://www.umutgokbayrak.com/showdoc.php?docid=12> adresinde yer almaktadır.

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

Şantiyelerde Acil Durum Hazırlık Planı

Mustafa TAŞYÜREK*

(mustafatasyurek at fisek nokta org nokta tr)

Yaşamın en güzel özelliklerinden biri, kişinin önce kendisine yardımcı olmadan bir başkasına yardımcı olamayacağıdır.

Ralph W. Emerson

Yakın geçmişteki bazı gazete başlıklarına bir göz atılacak olunursa;

- Yalova'da hortum (17 Ağustos 2000 Hürriyet)
- İran - Nişabur kenti, tren kazası; 17 vagon kükürt, 6 vagon benzin, 7 vagon gübre, 10 vagon pamuğun patlama ve yanması sonucu; en az 326 kişi öldü, 460 kişi yaralandı, 6 köy tamamen tahrip oldu - 18 Şubat 2004
- Güneydoğu'da Sel Alarmı - Barajlar taşma noktasında, Fırat nehri üzerindeki köy ve mezralar boşaltılıyor (9 Mart 2004 Hürriyet)
- Barajlar Korkutuyor (9 Mart 2004 Milliyet)
- İlk Hortum Faciamız ;Ankara Çubuk ilçesi, Şumnu Köyü; 3 Ölü (19 Haziran 2004 Hürriyet)
- 15 dakika yağdı Sinop'u mahvetti -ceviz büyüklüğündeki dolu - (17 Ağustos 2004 Hürriyet)
- 27 Ocak 2005 tarihinde gece 02.30 civarındaki Lodos -Hortum Bursa'nın Gürsu ilçesinde birçok işyeri ve evde.önemli hasara neden oldu. ...

haberlerine benzer sayısız acil durum oluşturan doğal ya da insan kaynaklı olayın olduğunu, sonucunda da önemli ölçüde mal ve can kayıplarının oluştuğu görülür.

Benzer acil durumlarla başa çıkmak için küçük - büyük bir çok kuruluşa hazırlık - bunlarla başa çıkma planları yapılır. Ancak belki de belli bir sürede başlayıp, yaklaşık belli bir sürede biteceği planlanan şantiyeleri çoğu kez gözardı edilir. Oysa şantiyelerde ağır ve tehlikeli işlerin yapıldığı, çoğu kez de ağır iş kazalarının olduğu birer önemli işyerleridir.

23 Aralık 2003 tarih ve 25325 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Yapı işlerinde Sağlık ve Güvenlik Yönetmeliğinin şantiyelere yönelik iş sağlığı ve iş güvenliği açısından önemli yenilikler getirdiği görülmektedir. Örneğin ; projenin hazırlık aşamasında *sağlık ve güvenlikle ilgili görevleri yapmak üzere "Hazırlık Koordinatörü"* görevlendirilmesi ve bunun da projenin hazırlık aşamasında *"sağlık ve güvenlik hazırlaması yükümlüğünü* öngörülmüştür. Ayrıca projenin uygulanması aşamasında da sağlık ve güvenlik *"Uygulama Koordinatörü"* görevlendirilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

Yönetmeliğin incelenmesinde anılan sağlık ve güvenlik planının *"Acil Durum Hazırlık Planı"*nı içerip içermediği anlaşılamamaktadır.

Bu yazının amacı; şantiyede veya şantiye dışında yaralanmaları önlemek, tesislerin hasar görmesini önlemek ve kuruluşun tesislerinin emniyetini sağlamak, zaman kaybı ve iş duraklatmayı en aza indirmek, iyi bir halkla ilişkiler sistemi oluşturmak ve ayrıca *sağlık ve güvenlik planının* önemli bir parçasını oluşturacak *"Şantiye Acil Durum Hazırlık Planı"*oluşturmakta yol göstermektir ve gerçekte uygulanan bir plandan yararlanılmıştır.

Bir şantiyede acil durum hazırlık planına göre yönleri kaçış yönüne çevrilmiş araçlar (Foto: M. Taşyürek)

Şantiyenin mobilizasyonunda şantiyeye özel acil durum müdahale kaynakları, ekipmanları ve prosedürleri oluşturulmalıdır. Detaylı bir planlama, acil durumlarda müdahale için anahtardır. Ekipman gerekliliklerini, sahadaki müdahale ihtiyaçlarını ve dış acil durum kaynaklarını iyi bir şekilde tanımlayabilmek için her bir olay tipi şantiye tarafından değerlendirilmelidir.

Acil durum müdahale planının tümü "*sağlık ve güvenlik uygulama koordinatörü*"-[İş Güvenliği Program Yöneticisi] tarafından her sene gözden geçirilir. Şantiyeye özel plan öğeleri denetimler sırasında gözden geçirilir. Proje şantiyesindeki değişikliklerin ele alındığından emin olmak için şantiye seviyesinde planın periyodik (3 ayda bir) değerlendirmesi yapılır.

1. Sorumluluklar

Acil durum Hazırlık Planı'nın geliştirilmesi, değerlendirilmesi ve uygulanması için verilen sorumluluklar şöyledir:

- **Şantiye Müdürü:** İçsel ve dışsal durum müdahale aktiviteleri ve düzeltici önlemlerin alınması da dahil olmak üzere genel acil durum yönetiminden sorumludur. Şantiye Müdürü dış etkenlerle koordinasyon ve acil durum müdahale ekipmanlarının sağlanması da dahil olmak üzere, acil durumlara müdahale edecek yeterli kaynakları sağlamalıdır. Bu kişi ayrıca ilgili devlet daireleri, etkilenebilecek toplum grupları, yakındaki tesisleri de dahil olmak üzere harici raporlama ve tüm şirket içi "*İş Güvenliği*" raporlamasının yapılmasından da sorumludur.

- **Şantiye İş Güvenliği Temsilcisi - "Sağlık ve güvenlik uygulama koordinatörü":** Şantiye müdürü'ne müdahale aktivitelerinin koordinasyonunda gerektiği şekilde yardımcı olmak ve kaza incelemesi ve düzeltici önlemler de dahil olmak üzere takip aktivitelerinde yardımcı olmakla sorumludur. Şantiye İş Güvenliği Temsilcisi ayrıca acil durum müdahale prosedürlerinin şantiye uyum programına katılmasını ve kaza ve sızıntı raporları ile Acil Durum Planlaması ile ilgili tüm raporların tutulmasını sağlamalıdır. Temsilci yangın önleme, sızıntıya müdahaleye hazırlık ve boşaltma prosedürleri de dahil olmak üzere değişikliklerin Acil Durum Hazırlık Planı'na yansıtılmasını sağlamak için 3 ayda bir kontrol yapacaktır. Bu görevli acil durum müdahale ekipmanını en az ayda bir kere kontrol etmeli ve senelik [*İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü'ne göre 6 ayda bir*] boşaltma tatbikatlarının yapılmasını sağlamalıdır.

- **Müteahhit Şirket İş Güvenliği Programı Yöneticisi:** Acil Durum Hazırlık Planı'nın oluşturulmasından, Şantiye Müdürü ve Şantiye İş Güvenliği Temsilcisi'nin Acil durum Hazırlık Planı ile ilgili eğitim almasından, şantiye denetleme prosedürünün bir parçası olarak senelik değerlendirmeler yapmaktan ve şantiyeye özel acil durum müdahale planlarını kontrol etmekten sorumludur.

2. Dış Etkenlerle Koordinasyon

Bir Acil Durum Hazırlık Planı'nın oluşturulmasında ilk adım, acil bir durumda şantiyeye yardımcı olabilecek yerel acil durum kaynaklarının belirlenmesidir. Bu kaynaklar ve hizmetler aşağıdakileri de içerir:

- Ambulans Hizmeti / Tıbbi Teknisyenler: Tıbbi müdahale
- Yangın Bölümü : Yangına müdahale, yangın öncesi planlama, sınırlı alandan kurtarma
- Tehlikeli Malzemeye Müdahale / Temizleme Grupları : Sızıntıya müdahale
- Yerel Acil Durum Planlama Komisyonu (varsa): Toplu uyarı / boşaltma
- Polis / Jandarma: Bomba tehditleri, toplu olarak boşaltma, trafiğin yönlendirilmesi
- Komşu Tesisler : Yazılı anlaşmalar yoluyla sağlanan olanaklar, itfaiye, tehlikeli madde müdahale ekibi
- Hastane: Çoklu veya ağır yara(lı) tedavisi
- Diğer Acil Durum Hizmetleri.

Kötü hava koşulları (Örn. Kasırga, hortum, tehlikeli fırtına uyarıları)

- Yerel Medya: Radyo ve televizyon istasyonları , acil durum yayın olanakları ile acil durum müdahale ekipleri ile koordinasyon

- Yerel acil durum müdahale yetkilileri - Toplu olarak boşaltma ve trafiğin yönlendirme yetkisi

Kullanılan her bir harici acil durum müdahale ekibinden alınan bilgiler şunları içermelidir: Adres, görüşülen kimse, telefon numarası, hangi yolla görüşüldüğü, cevap süresi, acil durum kaynağının olanakları. Destek

veya ikincil kaynaklara duyulan ihtiyaç değerlendirmenin bir parçası olarak tanımlanmalıdır. Bu bilgilerin toplanması ve doğrulanması ön planlama ve acil bir durumda koordinasyon için gereklidir. Ekiplerin adı, adresi ve telefon numarası Acil Durum Koordinasyon Temas listesi'nde olmalıdır. Bu liste, şantiye-" ye aşılmalıdır.

Acil durum kaynakları belirlendikten sonra tesis, olası acil durumlara verimli bir şekilde hazırlıklı olmak için bu kaynakları koordine etmelidir. Asılan listede aşağıdakiler bulunmalıdır:

- Acil durum kaynakları ile ortaklaşa görüşmeler veya toplantılar
- Şantiyenin planlarının, prosedürlerinin ve/veya haritalarının yangın bölümüne veya diğer müdahale ekiplerine iletilmesi
- Yangın ve tıbbi acil durum müdahale kaynaklarına şantiye turları
- Yangın, tıbbi durum ve sınırlı alan kurtarma ekipleriyle eğitim toplantıları, acil durum tatbikatları veya simülasyonlar.

Eğer acil durum müdahale olanakları şantiyenin gereksinme duyduğu ölçüde yoksa, şantiye içsel kaynaklar ve içsel müdahale olanakları, yani yangın, tıbbi ve sızıntıya müdahale olanakları, yaratmalıdır.

"Her şey yolunda gidiyorsa, mutlaka bir şeyi gözden kaçırıyorsunuzdur. Anonim bir söz"

3. Müşteri / Çalışılan Tesisle Koordinasyon

Varolan tesislerde bulunan şantiyeler, acil durum hazırlık planının müşteri / çalışılan tesisle koordine etmelidir. Müşteri / çalışılan tesislerdeki acil durumlar proje sahasını etkileyebilir ve benzer şekilde sahadaki acil durumlar işletmeyi etkileyebilir. Acil durumlarda önemli erken uyarıların iletilmesini sağlamak için iletişim hatları oluşturulmalıdır. Müşteri / çalışılan tesis tarafından kullanılan alarm sistemi müdahale talimatları ile birlikte tüm personele şantiye uyum eğitiminin bir parçası olarak iletilmelidir.

Müşteri / çalışılan tesisler aynı zamanda yangın müdahale, ilk yardım, sınırlı alandan kurtarma, sızıntıya müdahale ve acil durum korunağı gibi acil durum müdahale hizmetleri sağlayabilir. Müşteri / çalışan tesisin bu hizmetleri sağlayabilmesinin bir değerlendirmesi yapılmalıdır. Acil durum hizmetlerinin ne zaman ve hangi koşullarda kullanılabileceğine ve acil durum olduğunda nasıl temasa geçileceğine dair anlaşmaya varılmalıdır.

4. Eğitim

Tüm şantiye personeli şantiye özel acil durum prosedürleri konusunda eğitilmelidir. Bu eğitim şantiyeye uyum eğitiminin bir parçası olmalı ve aşağıdaki alanları içermelidir:

- Uygulanmasına göre şantiyede ve / veya müşteri / çalışılan tesiste kullanılan alarmlar ve acil durum iletişimleri
- Kullanılacak yolları ve toplanma alanlarını içeren boşalma prosedürleri
- Kaza raporlama prosedürleri
- İlk yardım kitlerinin /malzemesi'nin yerleri ve ilk yardım sağlayacakların tanımlanması
- Şantiyede kimyasal sızıntı raporlama prosedürleri Şantiye, şantiye personelinin hangi müdahale işlemlerini gerçekleştireceğini belirlemek için her bir acil durum müdahale prosedürlerini gözden geçirmelidir. Belirli acil durum müdahale fonksiyonlarının gerektirdiği yoğun eğitimden dolayı şantiye müdahale ekiplerinin oluşturulması ve kullanılması sadece dışsal acil durum müdahale olanağı olmadığında düşünülmelidir. Şantiye acil durum müdahale personel listesi tüm şantiye ilk yardım ekipleri, sızıntı müdahale ekipleri, sınırlı alan kurtarma ekiplerinin üyeleri ve varsa itfaiye için doldurulmalıdır. Acil durum müdahale aktivitelerini gerçekleştirecek olan personel için ek eğitim gereklidir. Acil durum müdahale personelinin eğitim gereklilikleri aşağıdakileri içerir:

- İlk Yardım Ekibi : CPR, İlk Yardım eğitim kursu
 - Kimyasal Sızıntı Müdahale Ekipleri : Tehlikeli kimyasal eğitimi
 - İtfaiyeler: itfaiye eğitim okullarında verilen eğitime eşdeğer bir eğitim, tazeleme eğitimleri her üç ayda bir yapılmalıdır.
 - Yangın Söndürücülerin Kullanılması : Yangın söndürücülerin kullanılmasına ilişkin senelik tazeleme eğitimleri
 - Sınırlı Alanlardan Kurtarma : CPR ve ilk yardım eğitimleri, kişisel koruyucu donanımların kullanılması, kurtarma ekipmanlarının kullanılması ve sınırlı alandan kurtarmanın senede bir kez yapılması.
- Acil durum hazırlık tatbikatları, plan prosedürlerinin ve çalışanların eğitiminin verimliliğini değerlendirmek için yapılmalıdır. Tatbikatlar senelik bazda yapılacaktır. Eğer şantiye varolan bir tesiste ise, tatbikatlar müşteri / çalışan tesis ile eşgüdüm içinde yapılmalıdır. Bu durumda ortak bir acil durum tatbikatı yapılması da göz önünde tutulmalıdır. Aşağıdakiler tatbikatların uygulanması için doğru yaklaşımlardır:
- Gerçek bir acil durumda beklenen alarm veya uyarı yöntemleri kullanılmalıdır.
 - Tatbikat çalışanlarına haber verilmelidir.
 - Tatbikat mümkün olduğunca gerçek acil duruma yakın olmalıdır. En baştan sonuna kadar tatbikat prosedürlerine uyulmalıdır.
 - Tatbikat, gerçek bir acil durumda müdahale edecek dışsal hizmetler veya temsilciler ile koordine edilmelidir.

Tüm tatbikatlar tamamlandıklarını belgelemek ve verimliliğini kontrol için belgelenmelidir. Tatbikatın sonrasında, bulguların unutulmaması veya gözden kaçırılmaması için acil durum prosedürleri hemen incelenmelidir.

5. Acil Durum Ekipleri

Şantiyede Acil durumlara etkili bir şekilde müdahale edebilmek için doğru ekipmanlar sürekli olarak bulundurulmalıdır. Acil durum ekipmanlarının devamlı kullanıma hazır olmasını sağlamak için, üreticinin önerileri doğrultusunda koruyucu bakımı (denetim ve test) yapılmalıdır. Ekipmanın var olması ve doğru çalışıyor olmasını sağlamak için envanter tamamlanmalı ve acil durum ekipmanları aylık bazda denetlenmelidir. Değişen şantiye koşullarını yansıtmak için şantiyede bulunan acil durum ekipmanları periyodik olarak kontrol edilmelidir.

a. Alarm ve İletişim Sistemleri : Şantiyede, personeli acil durumlardan veya bir boşaltmanın gerekli olduğundan haberdar etmek için alarm veya başka bir sisteme (Örn. Topluluğa duyuru, sirenler, ışıklar ..) ihtiyaç vardır. Boşaltmayı bildirme sistemi tüm personel tarafından tanınmalı ve şantiyede başka amaçlar için kullanılan sinyallerden , uyarılardan , zillerden veya ışıklardan farklı olmalıdır. İletişim sistemleri (Örn. Telefon, radyo vb, sistemleri) genelde acil durum müdahale prosedürünün bir parçası olarak kullanılmalıdır. Ucuz bir megafon şantiyeye kurulacak devamlı bir alarm sistemine pratik bir alternatiftir. Tüm alarmlar ve iletişim ekipmanları doğru çalışmalarını sağlamak için gerekli şekilde periyodik olarak kontrol ve test edilmelidir.

b. Yangın Önleme ve Yangın Söndürme Ekipmanları : *Yangın söndürücüler* kişilerin küçük boyuttaki yangınlara müdahalesini sağlayan taşınabilir söndürme ekipmanlarıdır. Yangın söndürücülerin kullanılacağı yerlerde bu birimlerin uygun seçimi, yerleşimi ve bakımını (denetim ve test) yapabilmek için uygun koşullar olmalıdır. Bu gereklilikleri yerine getirmek için aşağıdaki koşullar kullanılacaktır:

- **Seçim** - Yangın söndürücüler işyeri tehlikelerinin sınıfına ve bunların şiddetine göre seçilecektir. Yangın sınıfları şunlardır: A Sınıfı - Sıradan yanıcılar, B sınıfı -Yanıcı sıvılar, C sınıfı - Yanıcı gazlar, D Sınıfı -Yanıcı metaller. Yangın söndürücünün büyüklüğü ve kapasitesi tehlikenin şiddetine göre olmalıdır.
- **Yerleşim** -Yangın söndürücüler personelin ulaşabileceği bir yerde tanımlı (örn. Kolayca görülebilen) olmalıdır. Yangın söndürücüler genelde yangın riskinin olduğu giriş alanlarına konulmalı, ancak yangın durumunda ulaşamayacak kadar yangın kaynağına yakın konulmamalıdır. Yangın riskinin olduğu büyük alanlarda, yangın söndürücüler hızlı müdahaleyi sağlamak için yangın kaynağının yaklaşık 15 metre yakınına konulmalıdır. Yangın söndürücülerin yeri kolayca görülebilen işaretlerle belirtilmeli ve söndürücülere ulaşma park edilmiş araçlar veya depolanmış malzemelerle engellenmemelidir.
- **Bakım (Denetim ve Test)** - Taşınabilir yangın söndürücüler aylık olarak basınç, aktivasyon piminin ve tutacakların fiziksel durumu ve kullanım durumlarını kontrol etmek için rahat geçiş açısından kontrol edilmelidir. Yangın söndürücüler tiplerine göre tanımlanmış bir program çerçevesinde bakım kontrolü ve hidrostatik testten geçirilmelidir.
- **Eğitim** - Yangın söndürücü kullanması olası tüm şantiye personeli, söndürücülerin kullanımı üzerine eğitilmelidirler.

c. Sızıntıya Müdahale: Yağ ve / veya kimyasal sızması / dökülmesi tehlikesi olan şantiyelerde kimyasal müdahale ekipmanı gereklidir. Şantiye eğer şantiye dışında bir kimyasal sızıntı müdahale hizmeti ile anlaşırsa, kimyasal müdahale ekipmanı alma, depolama ve bakma ihtiyacı azalacaktır. Ancak yine de küçük yağ ve kimyasal sızıntılarına müdahale edebilmek için sınırlı miktarda kimyasal müdahale ekipmanı bulundurulmalıdır. Sık gereksinime duyulan kimyasal müdahale ekipmanları arasında aşağıdakiler sayılabilir:

- Yanıcı gaz göstergesi gibi izleme ve saptama araçları
- Eldiven, solunum aygıtı, ayakkabı ve kimyasallara karşı koruyucu giysiler gibi kişisel koruyucu donanımlar
- Sızıntının yayılmasını önlemek için gider kapağı gibi engeller
- Sızan kimyasalın veya atığın alınması için ince testere talaşı, kum, emici yastıklar veya diğer bulunabilen emici malzemeler
- Hendek veya teknelerde bulundurulmuş büyük miktarda sızan malzemeleri kaldırmak veya patlak tambur veya tanktan yavaş sızan geri kalan malzemeyi almak için vakum pompası
- Sızan tamburları durdurmak için tank veya boru tıkaçları, rekorlar
- Atık malzemelerin depolandığı tamburlar ve hasarlı veya sızan atık tamburlarını kapamak için tamburlar gibi elden çıkarma ekipmanları. Katılar için üstü açık ve sıvılar için üstü kapalı tamburlar bulundurulmalıdır. Sızıntıların emilmesi ya da bloke edilmesi için ekipman ulaşılabilir noktalarla yerleştirilmeli ve ani kullanım için hazır olmalıdır. Bu ekipmanların yerlerinde durduğundan emin olmak için periyodik kontroller yapılmalıdır.

6. Acil Durum Prosedürleri

a. Boşaltmalar : Aşağıda belirtilen gereklilikler acil bir durumda tüm personele haber verilmesini ve çalışma alanının düzgün bir şekilde boşaltılmasını sağlamak için yerine getirilmelidir.

- Personele acil bir durum olduğunu bildirmek için alarm veya başka bir bildirim sistemi
- Personelin çalışma alanını güvenli terk etmesini sağlamak için temiz geçiş yolları
- Hızlı ve verimli bir boşaltma için uygun seyahat mesafeleri
- Önceden belirlenmiş toplanma alanları ve sayma prosedürleri

Toplanma alanları seçilirken şunlara dikkat edilecektir: 1) Kimyasal sızma veya yangın durumunda zehirli gaz veya dumana sunuk (maruz) kalmamak için tesis binalarından rüzgara karşı olması (uygun olduğu durumlarda);

2) Çalışma alanlarının ana geçiş yollarının yakınında olması;

3) Acil durum araçları geldiğinde tıkanıklığı ve karışıklığı önlemek için ana şantiye geçiş yollarından uzakta

olması;

4) mekana toplanan kişilere yetecek kadar büyük olması. Proje mevcut bir tesiste yapılıyorsa, toplanma alanlarının yerleri müşteri / çalışılan tesisler koordine edilir.

Şantiye alanı boşaltıldıktan sonra, tüm bireylerin varlığı hemen ve doğru olarak sayılmalıdır. Her bir müteahhit ve taşeronun çalışanlarını çağırmaktan sorumlu bir bireyi olmalıdır. Sayım tamamlandığında *ana Müteahhit* Şantiye Müdürü'ne, o yoksa *ana Müteahhit* Şantiye İş Güvenliği Temsilcisi'ne iletilecektir. Olmayan ve şantiye alanında sıkıştığına inanılan birisi varsa, bu bilgi hemen müdahale ekiplerine iletilmelidir. Acil durum müdahale ekipleri kayıp kişileri aramalıdır; eğitimsiz ve korumasız çalışanların aramaya katılmak için iş alanına tekrar girmelerine izin verilmemelidir.

b. Yangınlar: Yangınlar tüm çalışma alanını etkileyebilir, ancak birçok yangın da önlenabilir. Yangın önleme aktiviteleri olası yangın nedenlerini en aza indirmek veya ortadan kaldırmayı içerir. Şantiyedeki değişikliklerin göz önüne alınmasının sağlanması ve yangın önleme adımlarının atılması için bu kaynaklarının varlığının araştırılması proje boyunca yapılmalıdır. Bu araştırmalar en az üç ayda bir yapılmalıdır.

Bir yangının belirlenmesinden sonra alarmı çalıştırmak, müdahale personeline haber vermek ve binayı terk etmek için prosedürler uygulanmalıdır. Yeni başlayan yangınları

fark eden çalışanlar hemen dışsal yangın departmanını bilgilendirmelidirler. Çalışanlar yeni başlayan bir yangını' . yangın söndürücü ile söndürebilirler, ancak söndürmek için özel ekipman ve eğitim gerektiren, duvarları veya binanın diğer yapılarını içeren daha büyük yangınları söndürmeye kalkmamalıdır.

Çalışanlar sadece şu koşullar yerine getirildiğinde yangın söndürücü ile yangını söndürmeye kalkışmazdır:

(1) Yangın büyümeye devam ettiğinde açık bir çıkış varsa, (2) Yangın departmanı çağrıldığında veya çağrılmakta olduğunda, (3) Çalışan yangın söndürücüyü kullanma konusunda eğitilmiş olduğunda, (4) Yangın söndürücü çalışıyorsa.

Bir çalışan tarafından yangın söndürücü ile söndürülemeyecek olan yangınlar dışsal yangın departmanı tarafından söndürülmelidir. Genel bir kural olarak, şantiyeye 15 dakika içerisinde ulaşılacak bir yangın departmanı yoksa, şantiyenin itfaiyesi olmalı ya da bir itfaiye ile karşılıklı yardım anlaşmaları sonucunda ulaşabilmelidir.

c. Tıbbi Acil Durumlar: Yakında revir, sağlık ocağı, klinik veya hastane olmadığı durumlarda tüm tesislerde temel ilk yardım gereçleri şantiyede bulundurulmalı ve ilk yardım ve kalp masajı yapmak için eğitilmiş olan bir çalışan bulunmalıdır [*İlk Yardım Yönetmeliği'ne göre her on kişiden en az biri temel ilkyardım eğitimi almalıdır*]. Tüm yerlerde, özellikle kabul edilemeyen müdahale süreleri olanlarda, her vardiyada ilkyardımcı ve kalp masajını yönetmek üzere iki kişi bulundurulmalıdır. Şantiye personeli ilk yardım sağlamak üzere eğitilmiş ve bununla sorumluysa, uygun kişisel koruma ekipmanları ve kanla bulaşan hastalıklara karşı koruma önlemleri sağlanmalıdır.

Şantiye yakınlarındaki tıbbi hizmet olanakları değerlendirilmelidir. Bunlar, ambulans / acil tıbbi hizmetleri - kliniklerini, hastane yakınlığını, sürekli açık acil durum odalarını, yoğun bakım, yanık ünitesi, vb. gibi özel hizmetleri içerir. Ayrıca, tıp tesisinin sokak adresi, telefon numarası, nasıl ulaşılacağı (ve / veya harita) aşılmalı veya hazır bulundurulmalıdır. Bu hizmetin hemen kullanılıp kullanılmayacağını bilmek için her bir dışsal tıbbi müdahale ekibinin müdahale veya ulaşma süresi önemlidir.

Herhangi bir acil tıbbi durum için hazırlanmada önemli bir nokta kan yoluyla geçen hastalıkların olası bulaşmasına hazırlanmaktır. Kan bulaşan hastalıklara sunuk (maruz) kalmayı azaltmak için mühendislik ve uygulama kontrolleri, kişisel korunma donanımlarının kullanılması, temizleme yöntemleri ve tıbbi atıkların atılması konusunda eğitim sağlamak için maruziyet kontrol programı uygulanmalıdır. Riske sunuk (maruz) olan çalışanlar kanla geçen hastalıklar konusunda her yıl eğitilmelidirler.

d. Kimyasal ve Yağ Sızıntıları : Kimyasal veya başka bir sızıntıya müdahale çok farklı olabilir ve çeşitli kuralların gerekliliklerini içerebilir. Müdahaleler ve bunların prosedürleri, sızan malzemelerin yapısına ve miktarına da bağlıdır.

Gerekli olan sızıntıya müdahale olanaklarının düzeyinin belirlenebilmesi için, önce sahada hangi kimyasalların ve ne miktarda bulunduklarının belirlenmesi gereklidir. Her bir kimyasalların yarattığı tehlikelerin belirlenmesinde malzeme güvenlik bilgi formları (MGBF/MSDS) ve kimyasalın etiketle(ri) kullanılabilir. Tesis, kimyasal müdahale planlamasını yapabilmek için hangi kimyasalların acil durum oluşturabileceğini belirleyecek kimyasal tehlike bilgisi kullanılmalıdır. Genelde, toplu olarak depolanan, yanıcı (örn. Çözücüler, benzin) zehirli, aşındırıcı, patlayıcı veya radyoaktif kimyasallar üzerine yoğunlaşılmalıdır.

Kimyasal tehlikeler ve olası etkileri belirlendikten sonra, bu olayların gerçekleşmesini kontrol edecek önlemler alınmalıdır. Şantiye, kimyasal tehlike durumlarına müdahale hizmeti sağlamaya ve / veya dış müdahale hizmetlerinin kullanılmasını değerlendirilmelidir. Tesisin bir olaya müdahale edemediği durumlar veya ek destek hizmetlerinin gerektiği durumlarda dışsal müdahale hizmetleri tercih edilmelidir. Bu hizmetler yerel yangın departmanı, tehlikeli malzeme ekiplerini veya olduğunda kimyasal müdahale birimlerini içerebilir ve sızan veya dökülen kimyasala bağlı olarak uygun süre içerisinde müdahale edilebilmelidir.

Şantiyede müdahale ekibinin oluşturulabilmesi için gereken yoğun eğitim ve ekipman gereklilikleri nedeniyle personel tarafından sadece küçük sızıntılara müdahale edebilecektir. Küçük sızıntı, o alanda çalışan personel tarafından kontrol edilebilecek veya sağlık-güvenlik tehlikesi göstermeyen bir olay olarak

tanımlanabilir. Sızıntı veya dökülmelerde ne zaman dışsal acil durum müdahale hizmeti kullanılacağına belirlenmesinde, sızıntının büyüklüğü ve dökülen malzemenin yapısı temeldir.

Yağ veya kimyasallar sızdığı anda aşağıdaki önlemler uygun şekilde alınacaktır:

- *Şantiye yönetimi ve kontrolü*, alanın izole edilmesini ve uygun kişisel koruma ekipmanı kullanan müdahale personeli dışındaki kimselerin girmesini yasaklamayı içerir.
- *Malzemenin tanımı*, malzeme tipi, dökülen malzemenin hacmi, ve malzemenin nereye döküldüğünü (örneğin yere, toprağa veya giderlere dökülmek) içerir.
- *Tehlike ve risk değerlendirmesi*, malzeme güvenlik bilgi formuna danışılarak belirlenebilir.
- *Kişisel koruma donanımlarının ve giysilerinin* seçilmesi, malzeme ve risklerin tanımına bağlı olarak müdahale aktiviteleri için gerekli kişisel koruma donanımları belirlenmelidir. Malzemenin MGBF / MSDS'İ kullanılacak kişisel koruma donanımlarının uygun düzeyinin belirlenmesinde kullanılmalıdır.
- *Dökülen malzemelerin kontrolü*, sızan maddelere bağlı olarak çeşitli şekillerde yapılabilir. Bu, vanaların kapatılması, tankların basınçlarının düşürülmesi, ürünün transferi, kaçağın kaynağının yamanması veya tıkanması veya sızan malzemenin emilmesi, kaldırılması için emici malzemelerin kullanılmasını içerebilir.
- *Arıtma*, dökülen malzemenin ekipman ve malzemelerden ve müdahale personeli tarafından giyilen kişisel koruma donanımlarından temizlenmesi sürecidir.
- *Sonuç*, olayın gerekli şekilde yasal belgelenmesini, eleştirilerini ve olayın izlenmesini içerir.
- Bazı malzemelerin dökülmesi gruplara, *İş Güvenliği'ne* raporlanmalıdır.

{ Hayat istediğin gibi gitmiyorsa,
unutma direksiyonda sen varsın...}

Marlynn Longsdon}

e. Havaya Bağlı Acil Durumlar: Proje şantiyelerini etkileyebilecek havaya bağlı acil durumlar kasırga veya tayfun, hortum, sel veya şiddetli fırtınalardır. Bu olaylardan birinin olması olasılığını değerlendirmek için yerel hava durumu istasyonu (meteoroloji) ile temasa geçilmelidir.

Kasırga veya Tayfunlar tropik çok şiddetli fırtınalardır. Beraberinde şiddetli yağmur, sahillerde fırtınadan oluşan büyük dalgalar getirir ve hortumlara neden olabilir. Kasırga veya tayfunlara sunuk (maruz) olan şantiyeler müdahale prosedürlerini oluştururken çeşitli noktalara değinmelidirler:

- Erken uyarı ve doğru fırtına izlenmesi çok önemlidir ve şantiyeye, şiddetli fırtınaların rotası ile ilgili olarak radyo veya televizyon aracılığı ile hava durumu bilgilerine ulaşılabilir.
- Toplumun bölgeyi boşaltmasını planlayan yerel acil durum yönetim organizasyonları ile eşgüdüm de gerekli olabilir. Yeterli uyarı verildiğinde, şantiye dışındaki ekipmanları ve yapıları korumalıdır.
- Şantiye aynı zamanda, kayıt ve bilgisayarların sahada güvenli bir şekilde saklanıp saklanmayacağını veya daha güvenli bir mekana götürülmesinin gerekip gerekmediğini belirlemelidir.
- Boşaltma kararı verildiğinde, şantiye personeli sahayı terk etmeli ve güvenli bir mekana gitmelidir.
- Acil durumun ardından, uygun personel şantiyeye dönmenin uygun olup olmadığını belirlemelidir. İşe başlamadan önce, iskele ve platformlar ve vinç gibi ekipmanlar da dahil olmak üzere tüm yapılar kontrol edilmelidir.

Hortumlardan etkilenebilecek olan şantiyeler şunları yapmalıdır:

- Hava durumu bilgisine ulaşılmalı ve hortumla ilgili bilgiler ve uyarılar dinlenmelidir.
- Hortum uyarısı (bir hortum gözlemlendiği veya radarla tespit edildiğine ilişkin) verildiğinde, şantiye personeli uyarılmalıdır.
- Kapatma prosedürleri başlatılmalı ve personel boşaltılarak şantiyedeki veya şantiye dışındaki bir sığına gitmelidir.
- Yapısal bir mühendis veya yerel acil durum yönetim organizasyonu temsilcisi, şantiyeye uygun güvenli alanların belirlenmesinde yardımcı olabilir. Yerin altındaki güvenli alanlar tavsiye edilir, ancak kapı ve pencerelerden uzak olan en alt kattaki küçük odalar veya koridorlar ve tuğla veya beton duvarı ve tavanı olan odalar güvenli kabul edilir. Konferans salonları, kafeteryalar veya düz geniş tavanlı büyük odalar ve hafif modüler ofisler ve modüler evler güvenli kabul edilmez.
- Acil durumun ardından hasar belirlenmeli ve onarılmalıdır. İşe başlamadan önce, iskele ve

platformlar ve vinç gibi ekipmanlar da içinde olmak üzere, tüm yapılar kontrol edilmelidir.

Birçok şantiye yoğun kar, buz, şiddetli rüzgar, donu beraberinde getiren ve yolların kapanması, yapısal hasar veya elektrik kesintilerine neden olan şiddetli fırtınalara sunuk (maruz) kalabilir. Şiddetli fırtına beklenen sahalarda aşağıdakiler uygulanmalıdır:

- Değişen hava koşullarının farkında olunmalı ve çalışanların erken serbest bırakılabilmesi için gerekli prosedürler var olmalıdır.
- Ayrıca sahada kalan çalışanları korumak için sığınak sağlanmalıdır.
- Acil durumun ardından hasar tamir edilmeli, otoparklardan, yollardan, yürüme yollarından, platformlardan, iskelelerden buz temizlenmelidir.

5e/: Seller en çok görülen ve yaygın olan doğal afetlerin arasındadır ve birçok yerde kış karlarının erimesinden, bahar yağmurlarından ve şiddetli fırtınalardan sonra bir derece sel görülebilir. Birçok sel, yavaş yavaş birkaç günde oluşur, ancak çok yoğun fırtınalarda oluşabilen ani seller dakikalar içinde oluşabilir.

Şantiyenin sele sunuk (maruz) olup olmadığını belirlemek için (1) Bölgedeki sellerin tarihçesi, kaynaklara, nehirlerle veya barajlara göre bölgenin yüksekliği göz önüne alınmalı veya yerel acil durum yönetim organizasyonları ile temasa geçilmelidir ve (2) Şantiyede sele karşı önlemler alınmalı ve sele müdahale prosedürleri oluşturulmalıdır. Şantiye sele müdahale prosedürleri şu noktalara değinmelidir:

- Şantiye sel uyarılarını nasıl izleyeceğini •Yapılanlar ile toplumun acil durum planı arasında nasıl eşgüdüm kuracağını
- Personel toplumun boşalma yollarını ve nerede daha yüksek bir zemin bulunabileceğini bilmelidir.
- Uyarı ve boşaltma prosedürleri oluşturulmalı ve nakliye gereksinime duyan personele yardımı içermelidir.
- Acil sele karşı önlemlerin uygulanması için prosedürler
- Taşınabilir malzemelerin daha yüksek bir yere taşınma prosedürleri
- Su düzeyi düştüğünde hasar belirlenmeli ve tamir edilmelidir.
- Sele maruz kalan hafriyatlar son derece dengesizdir. Bir hafriyatta çalışmaya başlamadan önce toprak tekrar test edilmeli ve eğitim sistemleri kontrol edilmeli ve düzeltilmelidir.

Depremler: Depremler bir anda ve uyarı olmaksızın olur. Binalara ciddi hasar verebilir, kamu hizmetlerine ve iletişime zarar verebilir, toprak kaymalarına, ani sellere ve yangınlara yol açabilir. Depremlerde, aydınlatma armatürleri, tavan ve parçalar gibi düşen nesneler büyük bir tehlike oluşabilir. Eğer şantiyenin depremlerden etkilenme olasılığı varsa, ilgili riskleri en aza indirmek için gerekli önlemler alınmalıdır:

- Yeni yapılarda veya büyük tadilatlarda yerel veya yasal güvenlik kurallarına uyulmalı, uygun önerileri almak için yapı (inşaat) mühendislerine şantiyeyi incelemesi için danışılmalıdır.
- İkincil acil durumlara neden olabilecek kritik süreçlere (elektrik, basınçlı borular ve tanklar, yangın ve soğutma su sistemleri, elektrik devreleri, hidrolik hatlar) ve iletişim sistemlerine gelebilecek olası hasarlar değerlendirilmelidir,
- Malzemenin düşmesi, akması veya kırılmasından kaynaklanan hasarlar, ağır malzemelerin alçak raflarda veya yerde tutulması, rafların, yüksek ' mobilyalar, masa üstü ekipmanlar, aydınlatma armatürleri, büyük ekipmanların ve ağır makinelerin yere veya duvara bağlanması ile en aza indirgenmelidir.
- Çalışanların yaşam güvenliği için tatbikatlar ve eğitim ' özellikle çok önemlidir. Çünkü depremler çok az veya hiç uyarı olmadan gerçekleşir ve deprem sona erene kadar bir müdahale koordine edilemez.
- Çalışanların eğitiminde masa gibi sağlam bir mobilyanın altına saklanmaları veya bir iç duvara yaslanmaları öğretilmelidir. Dışarıdalar ise, binalardan, sokak lambalarından ve kuvvet hatlarından uzak bir açık alana gitmelidirler.
- Depremin ardından müdahale prosedürüne başlanmalıdır. Bunlar; bir boşaltmanın gerekli olup olmadığının belirlenmesini de içerir. Bir boşaltma söz konusu ise, alarmlar çalıştırılmalı ve personel planda önceden belirlenmiş bölgelere gitmelidir.
- Eğer sayım sonucunda eksik personel varsa, kayıp kişiyi aramak için müdahale personeline bilgi verilmelidir.

• Şantiyedeki hasar belirlenmeli ve onarılmalıdır. İşe başlamadan önce, iskele ve platformlar ve vinç gibi ekipmanlar da dahil olmak üzere tüm yapılar kontrol edilmelidir.

f. Sınırlı Alandan Kurtarma: Personelin sınırlı alana girdikleri şantiyelerde, acil durumda içeridekilerin kurtarılabilmesi için prosedürler uygulanmalıdır. Sınırlı alandan kurtarma sadece sınırlı alandan kurtarma konusunda eğitilmiş ve uygun kişisel koruma donanımları olan personel tarafından yapılabilir. Sınırlı alandan kurtarma için düzenlemeler müşteri / çalışan tesis veya yerel yangın departmanı gibi dışsal gruplar tarafından yapılabilir. Dışsal hizmetler, etkili bir kurtarma için yeterli sürede gelebilmelidir ve kurtarma için uygun şekilde donanmış olmalıdır. Her iki durumda da Sınırlı Alan Kurtarma Ekibi sınırlı alana herhangi bir giriş yapılmadan önce oluşturulmalıdır. Ayrıca, tıbbi yardım da gerekli şekilde sağlanmalıdır.

g. Hafriyat Çöküşünden Kurtarma: Personelin çöken bir hafriyatın altında kalması durumunda yerel yangın departmanı, sivil savunma müdürlükleri gibi acil durum tıbbi ve kurtarma hizmetleri ile hemen temasa geçilmelidir. Şantiye personelinin, hafriyat çökmeye devam edebileceğinden, kurtarma yapmak için hafriyata girmesi yasaktır. Mekanizma, ekipmanlar, ek yaralanmalar olabileceğinden, kurtarma için kullanılmayacaktır.

h. Yüksekten Kurtarma: Personelin asansörde, platformda, yüksekteki çalışma alanlarında, iskelelerde kalması durumunda veya bir düşme sonucu yüksekten kurtarma gerekebilir. Yüksekten kurtarmanın gerekli olduğu durumlarda, kurtarmayı gerçekleştirmek üzere yangın departmanı ile iletişim kurulmalıdır. Kurtarma ekiplerinin uygun müdahale ekipleri ile gelmesini sağlamak için kurtarma ekibi arandığı zaman personelin kalmış olduğu yer ve yükseklik açıkça belirtilmelidir. Personele güvenli bir merdiven kullanılarak ulaşılabiliyorsa sahada kurtarma gerçekleştirilebilir. Personelin dengesiz ekipmandan kurtarılması veya merdivenle ulaşılması olası olmadığında kurtarma işlemi gerçekleştirilmeyecektir. Yaralanmış olan veya şoktaki çalışanlar, kurban ve kurtarıcıların daha fazla yaralanmaması için, sadece dışsal kurtarma ekipleri tarafından kurtarılacaktır.

i. Gündelik Yaşamda Karşılaşılan Sorunlar: Bomba tehditleri, sabotaj ve terör gibi gündelik yaşamda karşılaşılan sorunlar önceden çok az bir uyarı ile gerçekleşirler ve çalışanların güvenliğini ciddi biçimde tehdit ederler. Bu gibi durumlara boşaltma gibi müdahalelere bir yangın veya doğal afete müdahale ile benzer olabilir. Gündelik yaşamda karşılaşılan sorunlar, sorumlulukları da etkileyen özel koşulları da içinde barındırır. Örneğin, iletişimin kesilmesi veya alarm sistemleri çalışanları uyarmak için alternatif prosedürler gerektirebilir. Bu gibi durumlara uygun müdahale ön planlama ve prosedürlerin çalışanlara iletilmesini ve yerel polis/jandarma ve acil durum hizmetleri ile koordinasyonu gerektirir.

Gündelik yaşamda karşılaşılan sorunlar veya saldırı gibi güvenlik tehditleri olduğunda, hemen yerel polis / jandarma örgütüne haber verilecektir. Olası şiddet kullanabilecek personelle ilgilenmek polis/jandarma gelmediği sürece güvenlik elemanları da dahil olmak üzere kimse tarafından yapılmayacaktır.

Şantiyeye tehdit telefonları geldiğinde aşağıdaki adımlar uygulanmalıdır:

- Telefonu açan kişi sakinliğini korumalı ve mümkün olduğu kadar çok bilgi almaya çalışmalıdır.
- Toplanan bilgiler yazılmalıdır.
- Tehdit ve rahatsız edici bir telefonda sonra telefonu açan kişi hemen şantiye müdürüne ve polis / jandarma teşkilatına haber vermelidir. Şantiye müdürü tarafından talimat verilmediği sürece bu görüşme kimseye anlatılmamalıdır.
- Şantiye müdürü, ofis yöneticileri gibi dışarıdan telefon alması olası çalışanlar bu prosedürlerle ilgili olarak eğitilmelidir.

8. Olay sonrası

a. Raporlama : Çalışanları yaralandıkları tüm olaylar, yangınlar, patlamalar, maddi hasarlar, yağ veya kimyasal sızıntıları ve önemli kazaya yakın olaylar ana Müteahhit İş Güvenliği Uzmanına/ Müdürüne raporlanmalıdır.

b. Basınla İlişkiler : Acil durumların medya / halkla ilişkileri aşağıdakileri başarmalıdır:

- Tesiste basın ile ilişkilerden sorumlu bir kişinin atanması ve basınla tüm temasların bu kişi tarafından yürütülmesi
- Bu kişiye basınla ilişki eğitimi verilmelidir.
- Yazılı veya sözlü açıklamalarda şantiye basın sorumlusuna yardımcı olmak üzere yardımcı basın görevlisi atanmalıdır. Tüm açıklamalar şantiye müdürü tarafından yapılmalı veya onaylanmalıdır.
- Basının şantiyeye girişini kontrol altına almak için prosedür oluşturulması. Genelde, bir olay devam ederken, müdahale ekipleri dışında kimsenin sahaya girmesine izin verilmemelidir.
- Çalışanlar ve çalışanların ailelerinin istemleriyle ilgilenmek için prosedür oluşturmak
- Acil durum ihtiyaçlarını ve mevcut durumu bildirmek için basını etkili bir biçimde kullanmayı sağlayacak prosedürleri geliştirmek
- Acil durum sonrası çalışanlar veya toplumdan gelen endişeleri veya taleplerle ilgilenecek prosedürleri oluşturmak
- Toplumdan veya acil durum yetkililerinden kimyasal veya duman zehirlenmesi ile ilgili soruları ele alma prosedürlerini oluşturmak.

" Şantiye Acil durum Hazırlık Planı (mı) okudum ve anladım" üst başlıklı bir form (bu form da; Mütteahhiti / Bölümü, Adı-Soyadı, çalıştığı yer, imza ve tarih de olmalı)

tüm çalışanlara iletilmesi sağlanmalıdır.

Unutulmamalı ki; Günümüzde şirketlerin başarısı, engellerin, rakiplerden daha iyi, daha hızlı ve daha düşük

maliyetle aşılabilmesine bağlıdır.

Kaynak

— .General Electric Enerji Ürünleri - Avrupa'nın Kasım 2001 ,1 .Revizyonu (2003-2005 Kemalpaşa Şantiyesi) Acil Durum Hazırlık Planı.

.- -, DUPONT, Corporate Standard SHE Standard:S32A Emergency Planning

, DUPONT, Corporate Standard SHE Standard:S32.1A Community Preparedness

www.police.ucsf.edu, Emergency Action Plan

www.uiowa.edu, Critical Incident Management Plan, January 2001

* Kim.Müh.;

İş Sağlığı ve İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı;

Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi;(1978-1985)

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

Siz de Çocuk Dostumuz musunuz?

Çalışmalarımızı sizlere düzenli aktarabilmek ve sizin çalışmalarımıza katkılarınızı da daha düzenli hale getirmek için yeni bir birliktelik tasarladık: Çocuk Dostu'muz olursanız hem Çalışma Ortamı dergimizi, hem de kitap yayınlarımızı düzenli olarak alabileceksiniz. Sizden beklediğimiz katkı üç ayda bir **10 milyon TL**. İsterseniz yıllık toptan da ödeyebilirsiniz. **Çocuk Dostu Sertifikanız** size ilk ulaşan yayınımla birlikte gönderilecektir.

Hazırlanmakta Olan Yayınlarımız:

1- Cumhuriyetin Anıt Kurumları Dizisi

- Çocuk Esirgeme Kurumu
- RSM Hıfzıssıhha Okulu ve Nusret H. Fişek
- Kamu İktisadi Kuruluşlarının Çırac Okulları
- Çocuk Emeği Kaynakçası

2- Bilim ve Eylem Dizisi

- Sağlık-Güvenlik-Çevre

KATKILARINIZ İÇİN

VAKIFLAR BANKASI

1- OSTİM Şb. (TL. Hesabı) No: 201 48 18

2- Çankaya Şb. (TL. Hesabı) No: 202 58 08

3- Çankaya Şb. (USD Hesabı) No: 281-402 58 09

4- Çankaya Şb. (Euro Hesabı) No: 281-4032406

5- Posta Çeki

PTT YOLU

: 102965 (Fişek Enstitüsü)

KREDİ KARTI

Kredi kartınızla katkıda bulunarak "**çocuk dostlarımız**" arasına katılabilirsiniz.

Kredi kartı numaranızı, "CVC2 (kartınızın arkasındaki son üç rakam)" ve son kullanma tarihini bildirmeniz yeterli.

Lütfen katkılarınız sonrası adresinizi bize bildiriniz.

Faks: (0312)425 28 01 ve

e-posta: cocukdostumuz at fisek nokta org nokta tr

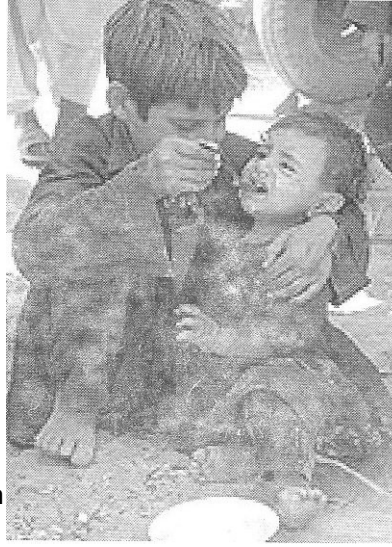
SOSYAL POLİTİKA

Avrupa Birliği'nin Sosyal Koruma Sorunsalı Olarak "Sosyal İçerme Politikaları"

Şenay GÖKBAYRAK*

senay.nokta@gokbayrak.at fisek.nokta@org.nokta.tr

Küreselleşmenin bir alt kavram seti yılların sonu ve 2000'li yılların ve sosyal yapı içinde sosyal koruma yapan bir kavram olarak karşımıza kavramı üzerinde, kavramın ne sağlayıp sağlayamadığı, zaman ve gelişmekte olan toplumlar açısından olmadığı yönünde, akademi yakın bir gelecekte de tartışmalar Bu durumun temel nedenlerinden mekanizmaların o toplumun, tarihi, göne şekillenmesi, buna bağlı olarak her toplumsal yapıda norm olarak hakkında farklı toplumsal uzlaşılar da esasen ilk olarak Fransız toplum Lenoir tarafından 1970'li yılların sosyal koruma ve güvence sisteminin amacıyla ortaya çıkmış ve oradan yayılmıştır (Erdoğan, 2004; Estivill,

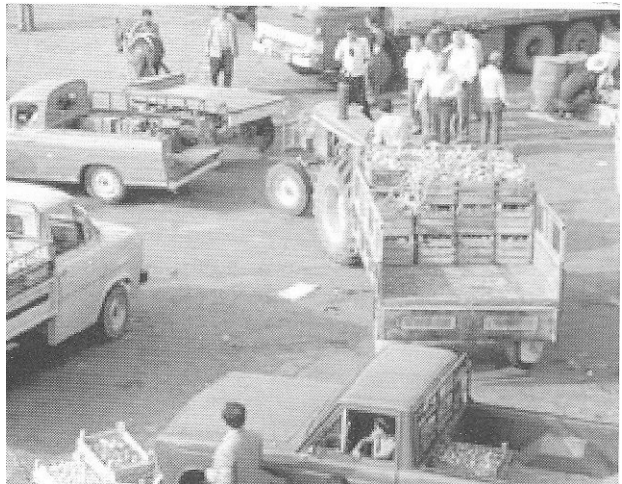

olarak sosyal dışlanma, 1990'lı başından itibaren, değişen ekonomik literatürüne hızlı ve etkili biçimde giriş çıkmıştır. Esasen, sosyal dışlanma anlam ifade ettiği, alana yeni bir katkı mekan olarak gerek gelişmiş gerekse evrensel bir geçerliliğe sahip olup yazınında tartışmalar sürmekte ve sonlanmayacak gibi görünmektedir. biri, toplumların sosyal koruma ekonomik, sosyal ve kültürel yapısına da sosyal koruma mekanizmalarında, kabul edilen olgunun içeriği ve düzeyi olmasıdır. Sosyal dışlanma kavramı yapısının özellikleri çerçevesinde, ortalarına doğru, o dönemde Fransız dışında kalan kişileri anlatmak dalga dalga diğer Avrupa ülkelerine 2003; Saith, 2001; Silver, 1995).

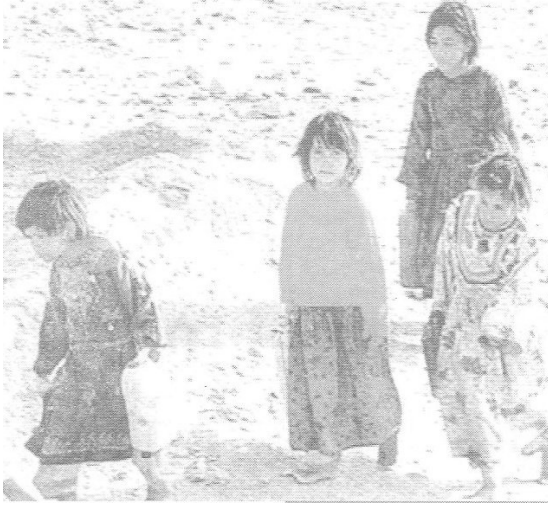
Lizbon Avrupa Konseyi'nde ise, yoksulluk ve sosyal dışlanma kavramı bir bütün olarak ele alınarak, sosyal dışlanma ve yoksullukla savaş Avrupa Birliği'nin (AB), önümüzdeki yıllardaki hedefleri arasında sayılmış, bu bağlamda üye ülke devletlerin her yıl ulusal eylem planları ile sosyal dışlanma durumlarını ve buna karşı geliştirdikleri içerme politikalarına ilişkin raporlarını sunma yükümlülüğü verilmiştir. Komisyon ise, bu raporları ve iyi uygulamaları içeren ortak bir rapor sunma yükümlülüğüne sahiptir. Tüm bu süreçte benimsenen yaklaşım ise, açık koordinasyon yöntemi olarak tanımlanan ve üye ülkeler arasında karşılıklı işbirliğini içeren bir yöntemdir. Sosyal dışlanma kavramının Avrupa kökenli bir kavram olarak, Türkiye gibi gelişmekte olan ülke toplumlara uygun olup olmadığı ya da kavramın yoksulluk analizlerinden ne ölçüde ayrıldığı konusu önemli olmakla birlikte, bu çalışma başka bir yazımızın konusunu oluşturacak kadar geniş bir analizi gerektirmektedir. Geline nokta, literatürde hemen her araştırmacı sosyal dışlanma kavramının çok boyutlu oluşu ile dışlanmaya yol açan ve bunu besleyen yoksunluk süreçlerine yapılan vurgu anlamında kavramın önemli olduğuna işaret etmektedir. Türkiye açısından kavramın önemi ise, AB'ne aday ülke olma sıfatıyla, bu yıl içinde hazırlayacağı Türkiye'deki sosyal dışlanma durumu ve buna uygun sosyal içerme politikalarını içeren sosyal içerme belgesinin hazırlıklarının başlamış olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, bu konuda ülkemiz yönünü AB'nin sosyal I içerme ibresinin gösterdiği yöne çevirmiş durumdadır, AB'de sosyal içerme alanında neler yapıldığı bizim için öncelikli duruma gelmiştir. Bu noktadan hareketle, bu yazımızda, Avrupa Komisyonu'nun Ocak 2005 tarihli üye devletlerin ortak sosyal içerme politikalarını içeren raporun ana başlıkları aktarılmaya çalışılacaktır.

Değişen Gereksinimlere Yanıt Olarak Sosyal Koruma ve Sosyal İçerme: AB, nüfusun hızla yaşlanması, değişen sosyal yapı (tek ebeveynli aile sayısında artış), değişen ve farklılaşan sosyal gereksinimler, uzun dönemli işsizlik oranları gibi sosyal sorunlara karşı sosyal koruma sistemlerinin yeniden biçimlenmesi gereksinimine vurgu yapmaktadır. Bu noktada sosyal içerme yalnızca, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya bir yanıt değil aynı zamanda özellikle işgücü arzını arttırma bağlamında insanların işe erişim kapasitesini arttırmada kilit bir rol üstlenmektedir. Bu söylemden hareketle, değişen ekonomik ve sosyal gereksinimler karşısında sosyal içermede, aktif işgücü politikaları, bu kapsamda da sıkça dile getirilen yaşam boyu eğitim sloganı ile istihdam edilebilirliği arttırmak her derde deva bir reçete olarak görülmektedir.

AB'de Sosyal Dışlanmış Kişi ve Olgular: AB, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski yüksek olan grupları; işsizler (özellikle uzun dönemli işsizler), tek ebeveynli aileler, yaşlılar (özellikle yalnız yaşayan ve kadın olanlar), çok sayıda çocuk ve yaşlı olarak bağımlısı olan aileler, yoksulluk içinde büyüyen çocuklar (ilerideki dönemlerde yoksunluğun kendini sürekli

.olarak üreteceği bir grup olarak kilit önemde değerlendirilmektedir), göçmenler, etnik gruplar ve özellikle çingeneler, özürllüler, evsizler, insan ticaretine konu olanlar, bakım kurumlarında yaşayanlar, geçimlik tarım yapan aileler ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa maruz kalan kadınlar olarak kabul etmektedir. Bu grupların sosyal dışlanma yaşadıkları temel olgular ise, istihdamdan dışlanmışlık (kilit öneme sahiptir), eğitimden dışlanmışlık, konuttan dışlanmışlık(hem nicelik hem nitelik anlamında), ulaşım ve sağlık özellikle de uzun dönemli sağlık bakım hizmetlerinden dışlanmışlık olarak sıralanmaktadır.

Anahtar Politika Öncelikleri: Tüm bu sorunlara karşı, AB, sosyal koruma ve sosyal içirme araçları olarak öncelikli olarak şu politika alanlarını saymaktadır: işgücü piyasasına katılımı artırmak (bu tüm üye devletler bazında en öncelikli politik araç olarak kabul edilmektedir); sosyal koruma sistemlerini modernleştirmek (özellikle hızla yaşanan nüfus ve değişen istihdam biçimleri karşısında ciddi sorunlar yaşayan emeklilik sistemine ilişkin olarak çalışma yaşamını uzatmak ve bu alanda kamu emeklilik programları yanında özel emeklilik programlarını arttırmak); formal ve mesleki eğitimdeki dezavantajları ortadan kaldırmak; çocuk yoksulluğunu ortadan kaldırmak; insana yakışır barınma koşulları sağlamak; uzun dönemli sağlık bakım hizmetleri, sosyal hizmetler ve ulaşım hizmetlerine erişimi sağlamak; özürllü, etnik azınlık ve göçmenlerin topluma olan entegrasyonunu arttırmak ve ayrımcılık ile savaşmak.

Tüm bu politika araçlarının yaşama geçirilmesinde, üye ülkelerin refah devleti yapısındaki farklılıklar kabul edilmekte ve üye ülkeler bağlamında sosyal içirme programlarında rol alacak farklı aktörlere vurgu yapılmaktadır. Bu aktörler, farklı kamu kuruluşları, yerel ve bölgesel yönetimler, farklı sosyal paydaşlar(sosyal taraflar, STK'lar, girişimciler) olarak belirtilmekte ve bunlar arasındaki işbirliğine dikkat çekilmektedir. 2010 yılına kadar yoksulluğun ortadan kaldırılması için üye devletlerin ekonomi ve istihdam politikaları arasındaki bağı güçlendirmeleri;uygula-ma kapasitelerini arttırmaları; öncelikle temel sorunlara odaklanarak, daha ulaşılabilir amaçlar ortaya koymaları; uygulanan politikalar için izleme ve değerlendirme yöntemlerini güçlendirmeleri beklenmektedir. Komisyon ise, birlik düzeyinde farklı sosyal içirme amaçlarını ve yöntemlerini uyumlaştırmak, açık koordinasyon yöntemini güçlendirmek, yapısal fonların kullanımı ve ortak gösterge ve veri kaynaklarını geliştirmek ile sorumlu tutulmaktadır.

Özet olarak, AB kendi ekonomik ve sosyal gereksinimleri doğrultusunda sosyal dışlanmayı çok boyutlu bir yaklaşımla tanımlarken, sosyal koruma ve içirme yaklaşımında özellikle **tek** bir değişkene o da istihdam edilebilirliği arttırmaya verdiği önemi öne çıkararak, daha net bir tutum sergilediği görülmektedir. Ancak, uygulamada gelinecek noktayı, AB'nin sosyal politikasının gelişim özellikleri dikkate alındığında kestirmek o kadar kolay olmamakla birlikte, en azından birlik düzeyinde ortak bir strateji anlamında, sosyal içirme araçlarının çok kısa süre içinde yaşama geçirilmesi pek olanaklı görülmemektedir. Bu noktada, Türkiye'nin ise, tüm düzeylerde öncelikle kendi özgün sosyal gereksinimleri çerçevesinde sosyal dışlanma olgusunu ve içirme stratejisi hakkında hızla düşünmeye başlaması gerekmektedir.

Kaynakça:

Commission of European Communities(2005), Joint Report OF Social Protection and Social Inclusion. Erdoğan, S(2004), "Sosyal Politikada Avrupalı Bir Kavram: Sosyal Dışlanma", Çalışma Ortamı, Sayı:75. Estivill, J(2003)., Concepts and Strategies for Combating Social Exclusion: An Overview, ILO Publication. Saith,R(2001)," Social Exclusion: The Concept and Application to Developing Countries", Queen Elizabeth House, University Of Oxford, Working Papers Series Report. Silver,H(1995), "Reconceptualizing social disadvantage: Three Paradigms of Social Exclusion"Social Exclusion.Rheto-ric,Reality,Responses içinde, ed:Rodgers vd, IILS Publications, s:57-80.

NÜFUS

Türkiye'de Nüfus Araştırmalarının Kırk Yılı

Mümtaz PEKER*

Türkiye'de Nüfus Araştırmalarını Başlatan ve Kurumlaştıran Bilimci: Prof. Dr. N. H. Fişek Türkiye 1945-55 döneminde yüksek doğum ve düşük ölüm hızları sonucu hızlı bir nüfus artışı ve içgöç sürecinin yaşamaya başlamıştır. Nüfus tarihimizde ilk kez karşılaştığımız bu sorunların sağlık ve sosyal bilimler açısından çözüme kavuşturulması kaçınılmaz olmuştur, işte bu bağlamda;

- i- Cumhuriyet'in ilk yıllarında haklı nedenlere dayanan nüfusu artın politika yerine, nüfusu dengeleyici politikayı oluşturma,
- ii- Oluşması istenen yeni dengede, nüfusa götürülecek sağlık hizmetlerini tanımlama ve projelendirme,
- iii- Sağlık hizmetlerini değerlendirme ve yeni hedefler saptama için gerekli nüfus verilerini sağlayacak nüfus araştırmalarını başlatma,
- iv- Başlatılan nüfus araştırmalarını sürdürecektir örgütlenmeyi kurumsallaştırarak, gerek ülke sorunlarını tanıma, bunlara çözüm üretme, gerekse uluslararası karşılaştırmalarda ülke olarak duruşumuzu belirleme açısından Prof. Dr. Nusret H. Fişek'in öncü ve önemli rolü vardır. Bu rol, Dr. Fişek'in insana verdiği değer ve ülkesine bağlılığın açık bir göstergesidir. Dr. Fişek bu bağlılığını, ünlü atasözümüzü "Ya bu deveyi güdeceğiz ya da güdeceğiz. Bu diyardan gitmek yok!" şeklinde değiştirerek her zaman her yerde gücünün yettiğini göstermiştir.

Ülkemizin karşılaştığı yeni sorun alanlarının çözümüne sağlık ve sosyal bilimlerin kesişen ortak çalışma alanlı biçimini göstermesi, bilgi üretmesi ve bunları sürdürecektir araştırma örgütünün kurumlaştırması açısından bilim tarihinde Dr. Fişek'in seçkin bir yeri vardır.

Bu çalışmanın amacı, ülkemizde 1963-2003 döneminde yapılan nüfus araştırmalarına göre, nüfusun büyüklüğü, yapısı ve dinamikleri (doğum, ölüm ve göç) ndeki değişimi tartışmaktır.

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşu ile birlikte temelinde aydınlanma görüşü olan çağdaşlaşma çalışmalarına başlamıştır. Çalışmanın öngördüğü hedeflerden biri de sağlıklı, haklarının ve sorumluluğunun bilincinde olan özgür yeni insanın yetiştirilmesidir. Hükümetler bir yandan büyük hasar yapan salgın hastalıklarla uğraşmış bir yandan da sağlıklı kıldığı nüfusun eğitim sorunu ile uğraşmışlardır. Türkiye bu dengeyi özellikle 2. Dünya Savaşı koşulları sonucu daralan ekonomi ve insan faktörü açısından sürdürememiştir. 1940-1960 döneminde oluşan yeni denge, nüfus konusunda ülkemizi aşağıdaki olgularla karşı karşıya getirmiştir.

i- Kaba ölüm hızı binde otuzdan, binde onsekize düşmüştür.

ii- Kaba doğum hızı yirmi yıl boyunca binde kırkyedi olan düzeyini sürdürmüştür.

iii- Doğumda ve değişik yaşlarda beklenen yaşam süresinin yükselmesi sonucu kırsal aile, köy-kent göçüne zorlanmıştır.

iv- 1940-1960 döneminde gerçekleşen nüfus artış hızı, ekonomik büyümenin karşılamayacağı düzeye ulaşmıştır.

Sağlık hizmetlerinde yeni bir örgütlenme gerekliliği 27 Mayıs 1960 hareketi sonrasında yoğun biçimde tartışılmış ve uygulamaya konulmuştur. Yeni anlayış ve uygulamaya 1965'den sonra yönetime gelenler gerekli parasal kaynağı ayırmamışlardır (Fişek, 1983).

1960 sonrasında uygulanan sağlık hizmetlerinin değerlendirilmesinin yapılması yanısıra, küresel karşılaştırma için de nüfus dinamiklerine özgü hız ve oranlara gereksinim duyulmaktadır (WHO, 1986). Bu yıllarda elimizdeki temel bilgi kaynağı ise beş yıl ara ile yapılan nüfus sayımlarıdır. Dönemin nüfus sayımlarının soru içerikleri ise yalnızca nüfusun büyüme ve mekansal dağılımındaki değişikliğin ne olduğuna yanıt vermektedir.

1960'lı yıllarda götürülen sağlık hizmetini değerlendiren, karşılaştırmayı sağlayan bilgi seti yokluğu yanısıra, sağlık yöneticisi bilgi eksikliğinin kısa sürede çözümleneceğinden de emin değildir. Söz konusu bilgi eksikliğini gidermek amacı ile ülkemizde ilk olarak 1963 Türkiye Nüfus Çalışması, ikinci olarak Türkiye Nüfus Araştırması 1966-67, sağlık hizmetini sunan SSYB tarafından yapılmıştır.

Zaman içinde içerikleri daha da zenginleşen nüfus ve sağlık araştırmalarını daha sonra Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HNEE) 1968'den başlamak üzere beş yıl ara ile sürdürmektedir.

Karşılaştırmayı temel olarak gördüğüm Türkiye Nüfus Araştırması 1966-67 (SSYB, 1970) ile son çalışma olan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003 (HNEE, 2004) bulguları ile yapacağım.

A- Nüfus Büyüklüğü ve Yaş Yapısı : Karşılaştırma için temel aldığım 1963-2003 döneminde nüfusumuz kabaca iki katından fazla bir artış göstermiştir. Sayımlardan elde ettiğimiz ortalama değere göre 30 milyon olan 1963 yılı nüfusumuz, 2003 yıl sayım döneminde (Ekim 2003) 70.1 milyona ulaşmıştır.

Nüfusun yaş guruplarına göre dağılımı, toplumun doğurganlık düzeyi ile çalışabilir yaşlardaki nüfusu ve bağımlı nüfus temelinde incelenmektedir (Çizelge 1).

Türkiye'de zaman boyutunda doğurganlıktaki düşme 0-14 yaş grubunun toplam nüfus içindeki oranlarının

azalması biçiminde görülmektedir. Dönem başında doğurganlığın yüksek ve nüfusun genç yapılı olduğunu gösteren üç olgu vardır. Bunlar sırası ile toplam nüfus içinde 0-14 yaş grubunun oran olarak yüksekliği, toplam nüfusu ikiye bölen ortanca yaşın 19 civarında olması ve bağımlılık oranının 88 gibi yüksek bir düzeyde bulunmasıdır. Böyle yapısı olan nüfusun, iki katına ulaşması zaman olarak 35 yılın altına düşmektedir.

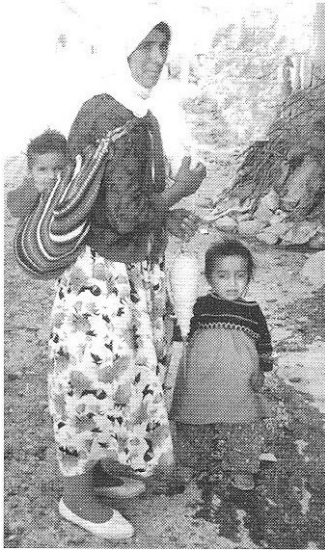
Karşılaştırma yaptığımız kırk yıl boyunca doğurganlıktaki düşmeye paralel olarak, ortanca yaş yükselmekte, bağımlılık oranı ise azalmaktadır. Öte yandan 0-14 yaş grubun toplam nüfus içindeki oranının azalmasına bağlı olarak, çalışma çağındaki nüfusun oranı dönem içinde on puanlık bir artış göstermiştir. Çalışma yaşındaki nüfusun bağımlılık yükü bir yönü ile doğurganlıkla ilintilidir. Doğurganlığın yüksek olduğu dönem başında Türkiye'de çalışma yaş grubu içinde yer alan her 100 kişiye 88 bağımlı kişi düşmektedir. Bu oran dönem boyunca azalmaktadır. Dönem boyunca bağımlılık oranının görülen 32 kişilik azalmayı doğurganlık düzeyi ile yaşanan nüfusun oran olarak artması açıklamaktadır. Dönem sonu verilerine göre Türkiye yaşlı nüfusu artan ve yaşlı nüfusun sorun alanlarına çözüm üretmek zorunda olan bir ülke konumuna gelmiştir. Bu sorunun çözümü şimdiye kadar olduğu gibi aile kurumundan beklenilmemelidir. Yaşlı nüfusun sorunlarına çağdaş refah toplumuna özgü yeni kurumlar oluşturarak çözüm aranmalıdır.

Çizelge 1: Değişik Yıllarda Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş grubu	GNS1965	TNS 1966-67	GNS 2000	TNSA 2003
0-14	41,8	42,5	29,8	29,1
15-64	54,2	53,3	64,5	64,0
65 ve yukarısı	4,0	4,2	5,7	6,9
Ortanca yaş	19,3	18,9	24,8	24,7
Bağımlılık oranı	88,2	87,6	55,1	56,3

Kaynaklar :

DİE, 19G8 ve 2003 Genel Nüfus Sayımı (GNS)
SSYB, Türkiye Nüfus Araştırması 1966-67 (TNS 1966-67)
HNEEE, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA 2003)

B- Nüfusun Mekansal Dağılımı ve Göçler: Mekan, insanlar arasında egemen olan ilişkilerin ve etkileşimlerin oluşturduğu bir haldir. Toplumda insan-insan ve insan-kurum arası ilişkiler ortaya çıkmaya başladığından beri bunların hepsi mekana yansımıştır, insanlık tarihinde iki önemli yerleşim biçimi ve bunların oluşturduğu mekan vardır. Bunlardan ilki tarımla uğraşan küçük nüfus gruplarının yaşadığı köy yerleşmeleridir, ikincisi ise toplam üretimin nasıl oluşacağına karar veren, üretimin akışını, dağılımını kontrol eden kentsel yerleşmelerdir. Bir sosyal sistem içinde köy-kent ilişkisi zorunludur. Kentin, köyden farkı üretimi planlama ve kontrol sürecinde oluşturduğu farklı mekanlardır. Bu nedenle köyden kente zaman içinde işgücü (göç) akımı olmuştur.

Türkiye'de 1960 yılında ülke nüfusunun yüzde 68'i köylerde, yüzde 32'i ise kentlerde yaşamaktadır. Kırk yıl içinde bu yapı tamamen değişmiştir. HNEE'in 2003'de yaptığı araştırma bulgularına göre kentlerde yaşayan nüfusun oranı yüzde 68 düzeyindedir (HNEE, 2004, s.18).

Karşılaştırma yaptığımız kırk yıl içindeki dönüşüm hem nüfusun büyüklüğü hem de nüfusun mekandaki yerleşim yeri değişikliği olarak gerçekleşmiştir. Dönem içinde oluşan ve mekansal nüfus dönüşümünü gerçekleştiren iş-göçü iki tip olarak ayırmak mümkündür. İlk örüntü tipi ulusal kalkınmacı ve

kamunun öncülüğünün sürdüğü 1950-80 dönemindeki kır-kent göçüdür, ikinci örüntü ise kamunun üretimden vazgeçmesi, küçültülmesi gibi fikirlerin öncülüğünde ekonomik liberalizme geçiş ve ekonominin uluslararası nitelik kazanma sürecinde yaşanan kent-kent arası göçlerdir* Bu dönemde ülkemizde hem bölge çekim merkezi olan şehirlerin hem de büyük şehirlerin nüfusu hızla artmıştır.

iki dönem halinde tiplendirdiğimiz göç, nüfusun mekansal değişikliği ötesinde göçmenlerin varış noktasında; istihdam, sınıfsal farklılaşma, uyum ve gerginlik sorunlarını yaşadıkları bir süreç olarak gündemdeki yerini almıştır. Göçün ülkemizin gündemini belirlemesinin iki nedeni vardır. 1950-1980 döneminde göçler gönüllülük ilkesine göre gerçekleşmiş ancak 1980 sonrasında ise zorunlu ya da hazırlıksız yakalanmıştır. İkinci olarak bu dönemde gerçekleşen göçler büyüklük olarak beklenilenin üstünde gerçekleşmiştir (**Çizelge 2**). Sosyal sistem nüfusun mekansal yer değiştirmesini istihdam ve uyum bağlamında çözemeyince, sistemde ve de özellikle kentsel yerleşmelerde sınıfsal farklılaşma ve gerginlik-çatışma zaman içinde kendini göstermeye başlamıştır. Çizelgeye baktığımızda yirmi yıl içinde gerek köyden kentlere gerekse kentler arası göçe ülkemizde 5 kişiden 2'nin katıldığı görülmektedir. İşin ilginç yanı zorunlu göçle kente gelenlerin kenti tanımamaları yanı sıra kentsel bir işi becerecek nitelikte olmamalarıdır. Zorunlu göçle gelenlerin kentte yaşadığı mekanlar da, kentsel gerginlik, sosyal uyumsuzluk ve dışlanmışlık gerçekleşmeye başlamıştır.

C- Doğurganlık: Nüfusun biyolojik açıdan çocuk doğurabilme kapasitesini, doğurganlık göstermektedir. Bilindiği gibi doğumlar, doğum yapabilecek yaşlardaki kadın nüfusun bir fonksiyonudur. Karşılaştırma için 15-49 yaş gruplarındaki kadınların beşli yaş gruplarına göre doğum sayıları ve kadın nüfusu temel alan yaşa göre düzenlenmiş doğum ölçütü diyebileceğimiz toplam doğurganlık hızı (TDH) kullanılacaktır. Hız, varsayımı altında, doğurganlık dönemi sonunda sahip olacağı kuramsal çocuk sayısını vermektedir. TDH hem karşılaştırma hem de değişimi göstermesi açısından geçerli ve güvenilir bir göstergedir. Dönem başında (1966-67) ve dönem sonundaki (2003) yaşa özel doğum hızları ve TDH çizelge 3'deki gibidir. TDH; Türkiye genelinde kırk yıl içinde 2,4 kat azalmıştır. Kadın başına çocuk sayısı olarak olayı incelediğimizde, dönem içindeki azalma, kadın başına 3,1 çocuk olarak gerçekleşmiştir. Doğurganlıktaki düşme köylerde kadın başına 3,4 çocuk, kentlerde ise 1,8 çocuk olmuştur.

Çizelge 2: Yerleşim Yerleri ve iller: Arası Göçler (1980-2000)

Sayım Yılı	Daimi ikametgah nüfusu	Dönemler	Yerleşim yerleri arasında göç eden nüfus (%)		İller arası göç eden nüfus (%)	
1980	38.395.730	1975-1980	3.584.421	% 9,34	2.700.977	%7,0
1985	44.078.033	1980-1985	3.819.910	% 8,67	2.885.873	%6,6
1990	49.986.117	1985-1990	5.402.690	% 0,81	4.065.173	%8,1
2000	60.752.995	1995-2000	6.692.263	% 1,02	4.788.193	%7,9

Kaynak : DİE: 2004.

Çizelge 3: Yerleşim Yeri ve Dönemlere Göre Yaşa Özel Doğum Hızları ve Toplam Doğurganlık Hızı ile Kaba Doğum Hızı

1966-67 Dönemi	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-47	TDH	KDH
Türkiye	80,5	268,5	260,2	208,9	149,5	60,0	33,1	5,3	39,6
Kırsal	89,0	298,8	291,8	241,4	184,5	77,2	42,1	6,1	43,9
Kentsel	64,7	218,2	205,2	148,2	91,2	31,7	16,9	3,9	31,4
2003 Yılı									
Türkiye	46	136	134	78	38	12	2	2,23	19,7
Kırsal	47	161	158	94	48	16	6	2,65	21,1
Kentsel	44	126	126	71	33	11	0	2,06	19,0

Kaynak : SSYB (1970) Türkiye Nüfus Araştırması, 1966-67 s. 39.

HNEE (2004) Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, 2003, s. 46.

Doğurganlıktaki azalma yaş grupları açısından üç noktada kırılma göstermiştir. i-Ülkemizde genç annelik (15-19 yaş gruplarında) azalmıştır, ii- Doğumların daha sağlıklı olduğu bilinen 20-29 yaş gruplarındaki doğumlar yarı yarıya azalmıştır, iii- istenen ve ideal çocuğa ulaşıldıktan sonraki yaşlarda (30-49) görülen doğumlar büyük ölçüde düşmüştür.

Doğurganlığı etkilemesi açısından dikkatimizi çeken noktalar şunlardır: İlk evlenme yaşı dönem içinde artmış ve doğurgan kuşakta evli olarak geçirilen yıl sayısı azalmıştır. HNEE'nin "Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003" verilerine göre çiftlerin gebeliği önleyici teknik (usul) kullanımı artmaktadır. Öte yandan çiftlerin bu usulleri kullandığı başarı düzeyi de geçmiş yıllara göre yükselmektedir. Bunun açık görünümü 30-49 yaşlarındaki çiftlerin yaşa özel doğum hızlarındaki düşüştür. Nüfusun büyük çoğunluğu artık kentlerde yaşamaktadır. Kentsel aile açısından, kentte çocuk yetiştirmenin maliyeti artmıştır. Özellikle çalışan kadınlar arasında istenen, ideal bulunan çocuktan fazla doğum yapanlar hızla azalmaktadır.

D- Ölümler: Bir toplumda bebek ve çocuk ölümleri, sağlık koşullarına ilişkin temel gösterge olarak kabul edilmektedir. Öte yandan toplumun gelişmişlik düzeyinin belirlenmesi için kullanılan bileşik indeksler de bu hızları yaygın biçimde kullanmaktadır. Günümüzde tüm ülkelerde kabul edilen "Binyıl Kalkınma Göstergeleri" değişik ölüm hızlarına özel bir önem vermektedir.

Türkiye Nüfus Araştırmasından (1966-67) elde edilen bebek ölüm hızı bin canlı doğum için 153'dür. Bu hız köylerde bin canlı doğumda 168'e ulaşırken, kentlerde bin canlı doğumda ise 113'e düşmektedir. Bebek ölüm hızı bölgesel, köysel ve kentsel yerleşimler arasında önemli farklılık göstermektedir. Bölgeler arasında bebek ölümlerinin dalgalanma düzeyi bin canlı doğumda 130-215 arasında değişmektedir. Kentsel yerleşmelerde ise ölüm hızları bin canlı doğum için 82-149 arasında değişmektedir.

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003'e göre bebek ölüm hızındaki düşüşler, sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergesi açısından çok anlamlıdır. Araştırma Türkiye için bebek ölüm hızını binde 29, kırsal yerleşmeler için binde 39 ve kentsel yerleşmeler için ise binde 23 olarak bulmuştur. Benzer şekilde bölgeler arasında görülen farklar da kapanmıştır. Örneğin en yüksek bebek ölümlülüğü binde 42 ile Doğu Anadolu bölgesinde görülürken, Batı Anadolu'da binde 22, Orta Anadolu'da ise binde 21 düzeyinde bebek ölüm hızı bulunmuştur. Bebek ölümleri incelediğimiz dönem boyunca gerek Türkiye genelinde gerekse kırsal- kentsel yerleşme temelinde önemli ve anlamlı biçimde azalmıştır. Bebek ölümle-rindeki azalmayı bir taraftan azalan doğumlar nedeniyle ailelerin çocuğa verdikleri psikolojik değer, bir taraftan da aile ve toplumun gelişen sosyal ve ekonomik durumundaki iyileşme açıklamaktadır.

Ülkemizde, bu dönemde, çocuk ölümleri de düşmekte fakat düşüş oranı bebek ölümlerindeki gibi anlamlı boyutlarda değildir. Türkiye Nüfus Araştırması çocuk ölümlerini binde 15 düzeyinde bulmuştur. Bölgeler ve bölgelerin kırsal-kentsel yerleşmeleri açısından analitik bir karşılaştırma yaptığımızda, önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. En yüksek çocuk ölümlülüğü binde 25 ile Doğu Anadolu kırsalında, en düşük çocuk ölümlülüğü ise İzmir'de görülmektedir.

2003 TNSA Türkiye için çocuk ölüm hızını binde 9 düzeyinde bulmuştur. Ülkemizde köy-kent arasındaki fark azalmıştır. Ancak bölgeler arasındaki fark görece olarak sürmektedir.

Sonuç: Nüfus dinamikleri (doğum, ölüm ve göç) açısından yaptığımız değerlendirmeye göre ülkemizin yeni sorun alanları aşağıdaki gibi karşımıza çıkmaktadır.

i- Son yirmi yıl içinde olan göçler sonucu kentlerimizde sınıfsal farklılık ve gerginlik sorunu yaşanmaya başlanmıştır. Kamu, göçle gelen yeni kentlilerin, istihdam ve uyum sorunlarına çözüm getirmeli, aile ile koruyucu-kollayıcı ilişkiler bütünü devre dışı bırakmalıdır. Kamunun bu tür bir işlevden kaçınması halinde, göçle gelen yeni kentlilerin kentsel insani yoksulluk değerleri artarken, bu ailelerin çocuklarının "sokakçı", "etnikçi" ve "dinci" gruplarla işbirliği kaçınılmaz olacaktır.

ii- Doğurganlıkta önemli düşme gerçekleşmesine karşın, halen ailelerin istedikleri ve ideal buldukları çocuk sayısından fazla çocuğa sahip olduğu gerçeği ülkemizde yaşanmaktadır. Ailelere, istedikleri ve ideal buldukları çocuk sayısına ulaşmaları için sağlık hizmetinin kesiksiz sürdürülmesi ve sürekli sağlanması kaçınılmazdır.

iii- Bebek ve çocuk ölümlerinde görülen iyileşmeye karşın, ülkemizin Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin saptadığı düzeye ulaşabilmesi için aile-hekim ve aile-kamu sağlık ilişkileri açısından daha duyarlı olmasını sağlayacak politikalara gereksinimi olacaktır.

Kaynakça:

DİE (1968) : Genel Nüfus Sayımı 1965, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Ankara.

DİE (2003) : Genel Nüfus Sayımı, 2000, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Ankara.

DİE (2004) : Yerleşim Yerleri ve iller Arası Göçler (1980-2000), Ankara.

HNEE (2004): Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003, Ankara.

Fişek, N.H. (1983) : Halk Sağlığına Giriş, Hacettepe Üniversitesi- Dünya Sağlık Örgütü Hizmet Araştırma ve Araştırmacı Yetiştirme Merkezi Yayını, No:2, Ankara.

SSYB (1970) : Türkiye Nüfus Araştırması 1966-1967, Ankara.

World Health Organization (1986) : Teaching Health Statistics, Geneva.

* **Dr. Sosyolog**

Ege Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi

TOPLUM

Kastamonu Yazıları: 3

Kastamonu'da "Tuna"yı Yaşamak!

Erdoğan BOZBAY*

O iri kıyım insan, ne zaman doğduğu topraklardan, Tu-na'dan, Köstence'den bahsedecek olsa, tüm bedenini kuşatan heyecanına engel olamaz, kırılğan bir dal gibi sallanmaya başlardı. Sesi titrer, gözleri parlar, sarımtrak benzini tatlı bir kızılık kaplardı. Söze nasıl başlayacağını, kuracağı tümceleri, hatta sözcük sayısını ezbere bilsem de her defasında ilk kez duyuyormuşum gibi keyiflenir, ilgiyle onu dinlerdim. "Aaaah evlat... *Oraları görmeni isterdim. Tuna bereketti Romanya için. Ucu bucağı görünmezdi. İçinden koca koca gemiler geçerci. İncecik, ipek gibi bir toprakla kaplıydı Tuna boyları. Ne eksen biterdi. Köpeklerle atacak taş bile bulamazdın. İşte o, uçsuz bucaksız Tuna kıyılarında kaval çalardık arkadaşlarla, koyunları yayardık. Ara sıra da yanık türküler tutturduk karşı kıyılara doğru. Hele birkaç Gagavuz arkadaşım vardı ki, sesleri billur gibi. Eh, ben de fena değildim hani. Düşünlerde bir başladık mı söylemeye, susturabilene aşk olsun. Sesimiz taaa öte yakadan duyulurdu. Şimdi bir tek Tuna'nın mavisini kaldı aklımda, bir de Gagavuz arkadaşlarla söylediğimiz türküler.*" Babamın ağzından dökülenlerden bir tek "Gagavuz" sözcüğü çok ilginç gelirdi bana, her defasında ona takılır kalırdım. Yoksa babam çok heyecanlandığı için dili sürçer de "Oğuz" diyeceği yerde, ağzından çıkarken kekelenerek "Gagavuz"a mı dönüşürdü?

Gerçi sorduğumda bildiği kadarıyla yanıtlardı. Ben de çocuk dünyamda kendimce, o insanları düşlemeye çalışırdım. Bizim gibiymiş onlarda, Türkçe konuşurlar, anne, baba, hala, kardeş derlermiş. Yalnız isimleri ve dinleri farklıymış. Ha, bir de cesur oluşları bize çok benzermiş. Çünkü en yakın arkadaşları Gagavuzmuş. Okulda kavga çıktı mı anında birbirlerini bulur, herkesi sindirirlermiş. Öyle mert, gözü kara arkadaşları olduğu için gizliden gizliye övündüğünü hissedirdim.

Genç bir dostumuz telefonla "Şan Konseri" ne davet edince, nasıl mutlu olduğumu tarif edemem. Çölde vaha bulmak gibi bir şeydi bu. Uzun süredir bu kentte yaşamama rağmen ilk kez böylesine bir dinletiden haberdar oluyordum. Kastamonu'ya, Ankara Devlet Opera ve Balesi'nden sanatçı konuklar gelmiş. O heyecanla akşamı zor ediyorum. Belki yer kalmaz düşüncesiyle dostlarla birlikte erkenden, Ankara Üniversitesi Kastamonu Meslek Yüksek Okulu'nun yolunu tutuyoruz. Dinletinin başlamasına hayli zaman olmasına rağmen salon büyük ölçüde dolmuş. Benim dışımda birçok vaha arayıcısının o güzelim mekanda buluşması, mutluluğumu daha bir pekiştiriyor. Gün, kadınların günü. Anadolu'da ilk kadın mitingi 1919 da Kastamonu'da yapılmış. Seksen beş yıl önce bugün, İzmir'in işgalinden sonra dünyaya haykıran, kurtuluşa giden uzun yolun sabırlı, cefakar öncüleri, savaş yorgunu acılı analar, çilekeş kadınlar anılıyor. Bu gece onlara içten bir saygı gönderiliyor.

Gece "Çökertme"yle başlıyor. Bu güzel ezgi, piyanist Johan Botka'nın sihirli parmakları eşliğinde, sanatçılarımızın bizlere eşsiz bir gece yaşatacaklarının ilk sinyallerini veriyor. Ardından Rus Halk Şarkısı, Çardaş Prensesi, Tosça derken, küçük anı ve anekdotlarla programa daha bir renk ve anlam yükleyen sunucu Nurtin Aydın, küçük bir değişikliği anons ediyor. "Sanatçımız tenor Stefan Kurudimov program akışında küçük bir değişiklik yapmıştır. Calaf'ın Aryası yerine sizlere, kendi yöresinden bir Gagavuz Halk Türküsü seslendirecektir."

Duyduğum açıklama allak bullak ediyor beni. "Aman Allahım, bu da nereden çıktı şimdi" diyorum. Yıllarca dinletilere giderim, böylesine hoş bir sürprizi ikinci kez yaşayacağımı sanmıyorum. Sanki sanatçı, son anda benimle göz göze gelmiş, düşüncelerimi okumuş, atalarımın Tuna boylarından geldiğini sezinlemiş, bu türküyle beni geçmişimle yüzleştirmek, mutlu etmek istemişti. Salondaki dinleyicilerden birisinin, böylesine bir duygu yoğunluğu yaşamakta olduğunu bilse, türküsünü daha bir coşkulu mu yorumlardı acaba diye düşünüyorum. O an içimde fırtınalar kopuyor. Ne olursa olsun, madem ki böyle bir şans, kapımı hiç beklemediğim bir anda çaldı, öyleyse keyfini doyasıya çıkarmalıyım. Önce, derin bir nefes çekiyorum içime. Ardından, yavaşça kendimi koltuğuma bırakıyorum. Salon gür, yanık, bir sesle dolduğunda kendimden geçiyorum. Dinlediğim ezginin bizimkilerden hiçbir farkı yok. insanın içine işliyor, tüylerini diken diken ediyor. Hele de benim...

"Oğlan, oğlan yürü gidelim, Tuna boylarında koyun güdelim."

Babam da bu Türküyü bilir miydi acaba diyorum içimden. Hoş, bilse de bilmese hiç fark etmiyor. Çünkü o gece Stefan Kurudimov'un sesinde babamı buluyor, türküsünü duyuyor, Tuna'yı görüyorum. Kastamonu'da Tuna'yı yaşıyorum adeta. Aradan ne kadar geçmiştir, anımsamıyorum. Mıhlamış gibi öylece kalakalmışım. Nereye baksam, neye baksam Tuna'ya dönüşüyorum. Bir ürperme sarıyor içimi. Babamı, otlakları, otlaklardaki koyun sürülerini, kaval seslerini, türkülerini, her şeyi Tuna getiriyor bana. Her yanımda Tuna'ya bulanıyor. Yıllardır çektiğim hasretin biraz olsun dindiğini hissediyorum. Anadolu'mdan, güzel yurdumdan, babama, Gagavuz arkadaşlarına, türkülerine, Tuna boylarına bir tutam selam, bir tutam özlem yolluyorum o gece...

"Aaaah evlat. Düşünlerde Gagavuz arkadaşlarla bir türküler söyledik, taaa Tuna'nın öte yakasından duyulurdu sesimiz." Ben, "Babam da bu türküyü söylemiş midir acaba?" sorusuyla cebelleşirken, notalar, sanatçılar, sahne, izleyiciler giderek bulanıklaşıyor. Yer, mekan, zaman birbirine karışıyor. Nerede, kimlerle olduğumu anımsayamıyorum. Yalnızca, dört bir yandan gelen uğultuyla kuşatıldığımı hissediyorum. Gözlerim hafiften nemlenmiş, göz yaşlarım her zaman ki ikilem çıkmazında, ha aktı, ha akacak. "Eee, o kadar da olsun artık" demek geçiyor içimden, diyemiyorum. Tuna da üzülmüş olmalı gördüklerine, akmayı unutmuş,

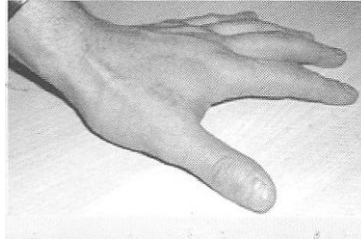
sesini çıkarmadan öylece beni izliyor. Bedenimi, benliğimi ter basmış, dudaklarım kurumuş, içim yanıyor. Ağzımdan çıkanları değil çevremdekiler, ben bile zor duyuyorum. "Seni özledim baba."diyorum usulca, "Seni çok özledim."

* **Jeomorfolog**

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

(Sayfa 30'un yanıtı)

Ne yapılmalı?

- 1- Kullanılan keski ve çekiç iyi kalitede olmalı.
- 2- Keskinin ezilen, mantarlaşan kafası sık sık temizletilmeli – ilk duruma getirilmeli ya da başı mantarlaşan keskiler kullanılmamalı.
- 3- Üzerindeki çapakları temizlenecek malzeme, çalışma sırasında oynamaması için uygun şekilde takozlanmalı/sabitlenmeli.
- 4- Keskinin kafasından ya da çekiçten kırılarak çıkan metal parçasının, keskiyi tutan elin baş ve işaret parmağı arasında kalan yumuşak kısma saplanmaması için deri ayarında bir malzemedan yapılmış, ele iyi oturan dayanıklı bir eldiven kullanılmalı.
- 5- Özellikle koruyucu iş güvenliği gözlüğü kullanılmalıdır.

VAKIF HABERLERİ

Şiir ile Müziğin Buluşması

24 Mart 2005 - Gönüllülerimiz ile şiir ve müziğe gönül verenler salonu hınca hınç doldurmuşlar. Duygularını paylaşarak, sese ve söze dökmek istiyorlar. Uzaktan Grup Dalga'nın müzik aletlerinin akord sesleri geliyor. Hoş bir ses...

Salonda mırıltılar, herkes yakınındakilerle öteki buluşmaları, görüşmedikleri günlerde yaşadıklarını anlatıyorlar. Osman Bolulu'nun gelişiyi ortam hareketleniyor. Bilim ve Sanat Ortamımız yabancı değil Osman Bolulu'ya... Söyleşilerde, şiir günlerinde bizlerle oldu hep. Çalışma Ortamı Dergisi de yabancısı değil, Osman Bolulu'nun. Yazılarıyla ufkumuzu genişletti, Türk dilini en iyi kullananlardan biri değerli ozanımız. Bu yıl Türk Dil Derneği'nden bir de ödül aldı Osman Bolulu. Şiir ile müziğin buluşması Oya Fişek'in konuşmasıyla başlıyor:

OYA FİŞEK:

Siz hiç kuğuların sevişmesini seyrettiniz mi? Boyunlarını nasıl birbirine doladıklarını, sonra kanatlarını çırparak, nasıl suları göğe doğru savurdıklarını.

İşte ben şiirle müziğin buluşmasını, kuğuların sevişmesine benzetirim, ikisinden de vazgeçemem; ikisinin birbirini bütünlendiğini düşünürüm. Bugün Dünya Şiir Günü'nü kutluyoruz: Şiir ile müziği buluşturuyoruz. Hem en sevdiğimiz ve saydığımız şairler yanımda; hem de her dinleyişimizde bizi derinden etkileyen ilkeli, bizden diyebileceğimiz genç müzisyen arkadaşlarımız bizlerle.

Herkese hoşgeldiniz, iyi ki geldiniz diyoruz.

ERDOĞAN BOZBAY:

Sevgili Dostlar;

"Şimdi aranızda olmak vardı" diyeceğim gecelerden biri daha... Hayat, daha çok romana benzetilse de, öykü güzelliğinde yaşanan, şiir güzelliğinde yazılan, kişiye özgü yorumlanan zaman dilimidir bence. Şiirimin Kastamonu dizelerini kaleme aldığım şu günlerde gönlüm sizlerden ayrı düşmeye dayanamazdı, işte bu nedenle gecemize, Kastamonulu gazeteci, şair, düşün insanı sayın SİYA-Mi ÖZEL'in (1927-1981) bir şiiriyle katılmak istedim.

YÜREĞİM

Yüreğim, göğsümde can yoldaşımsın
Ben seni bunun için taşıyorum
Yalnızlığımda en iyi arkadaşısın
Ben seni bunun için taşıyorum

Bazen sızlarsın ince ince
Zayıfın ezildiğini görünce
Sen de bir şey var belli, insanca
Ben seni bunun için taşıyorum
Hey yüreğim sevgilere kuş yüreğim
Acılara, çilelere taş yüreğim
Zalimlere karşı savaş yüreğim
en seni bunun için taşıyorum
Siyami Özel

OSMAN BOLULU:

Şiir yüzlü, şiir gözlü dostlar, şiir sıcaklığında sevgiler, saygılarla başlıyorum söze.

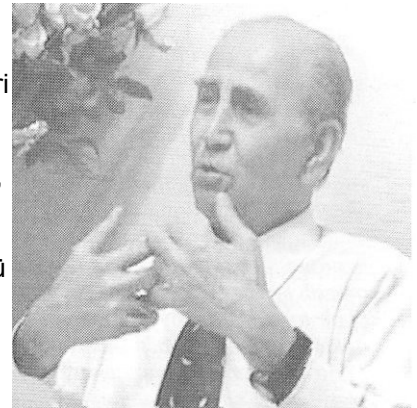
Topluluk önünde şiir okumayı sevmiyorum. Şu imza günlerinde, müşteri bekler satıcı durumuna düşmekten de sıkılırım. Şiir okuma çağrılarına, hep özürle yanıt veririm.

Ama bugün, iç kimliğimin akrabası, dostum bir hanımefendinin zoruyla, bu tutumumun dışında olacağım: 12 şiir getirdim size. Korkmayın, bunların tümüyle kulağınızı işgal etmeyeceğim. Belki iki üç tanesini okurum. Bu şiirlerden 36 örnek çıkardım, sizlere verilmek üzere. Çünkü okuyuş, güzel olmayan bir şiiri, güzelmiş gibi gösterebilir. Hem de şiir, gözle süze süze, yineleye yineleye doğru algılanır. Oradan algıyorsunuz, bir şiirin güzel olup olmadığını.

iç kimlik dedim, dost zorunluluğuyla dedim. Onlar ne? Kısaca deşineyim.

insanın iç kimliği, kendisinin bile ayırımına varamadığı, iç derinliklerinde saklıdır. Küçük bir ediminde, tutumunda uç verir, çiçeğini açar. Oradan iç kimliğinin kokusunu, rengini okursunuz kişinin.

12 yaşında, gurbette öğrenime bırakırken babam: "Oğlum, bir elmayı bölüşürken, büyük parçasını arkadaşına ver, büyüğünü kendine ayırana karşı dikkatli ol!" demişti de, geç algıladım, bu sözün anlamını.

Yeri ışıklı olası kayınbabam Celal Efendi öğretti bana, iç kimliğin gerçek anlamını: Ben kızına aşığım, kızı bana. Ama töreleri bozmak istemiyoruz, ezik kalmayacağız. Celal Efendi, önce aracıyla kızını istediğim için, payladı beni. "Sen öğretmensin, kızım da. Sonunda mutlu ya da mutsuz olacak sizsiniz, dolayısıyla da ben." diyerek. Sorup araştırmış, delişmen bir oğlan, dikine giden bir adam. "Sana kızımı değil, ayağımın tozunu bile vermem. Ama soracağım kızıma, isterse, birlikte çekersiniz belanızı." dedi. Kızının evet'iyle evlendik. Ama limoniyiz. İlişkilerimiz mesafeli.

Nasıl baba oğul olduk Celal Efendiyle? O da Turhal'da, biz de. Öğretmen maaşıyla sıkılırız diye, yakını esnafla tanıştırmıştı beni. Onlardan Adnan Bey, "Celal Efendi, yazı etmişsin kıza." diyor. Niçin mi? Ocak ayının başında, Turhal köprüsünde iki çocuk gördüm. Biri 4, ötekisi 6 yaşlarında, üstlerinde sadece gömlek, pabuçsuz ayaklarını buza basıp, havaya hopluyorlar. Onları Adnan Beyin dükkanına götürdüm. Baştan aşağı giydirttim. Ellerine birer çikolata, Adnan'dan ödünç alarak bir miktar da harçlık. Çocuklar keklik gibi sekip gittiler. Dükkanın kapısına dayanmış ağlıyorum.

O akşam rakısıyla, nevalesiyle oturdu ocağımızın başına Celal Efendi: "Evlat, özür dilerim, sen benim öz oğlumsun dedi."

insanın şiiri, burada olsa gerek. Her insan doğuştan şairdir, şiir gömüştür. Ama kimisi kentte taş arabası gibi sürer sözcükleri. Kimi de yanlış öreste, ters döğer dizeleri. Şiir atına ters binip ters yöne gidenleri de vardır. Şair olmak için, önce insan olmak, başkalarının acısını da duyumsamak gerek. Şiir yazsa da yazmasa da, iç kimliğine sahip olan her insan şairdir.

Bana tutumu bozduran hanımefendi kim, nerede tanıdım onu?

36 yıl önce, Gazi Çiftliği Lisesinin, orta kısım öğrencilerini Ankara Radyosu'nun "Çocuk SaatP'ne götürmüştüm. Gepegenç, güzel hanımefendi, güler yüzle karşıladı bizleri. İlgisi sıcak. Karanlık koridorlardan geçerken, kızlarımdan biri kaçırmış. Baktım, onu ötekilerin arasından, sezdirmeden çekip almış, bana getirdi. "Hastalandı" diyerek, kızımızı bir taksileyle evine götürüp döndüm.

Has bir insan tanımıştım, bir gizli şair tanımıştım. O zaman, soyadı başkaydı, ama Fişek'lerden olduğunu biliyordum. O soyla, fizik mekanda yakınlığım yoktu. Ama yapıp ettikleriyle, gönlümde saygın bir yerleri vardı. En değerli dostlarınız, iç kimlikleriyle akraba olduklarınızdır. Onlar ister yakınınızda, ister uzağınızda olsun, yaşamın şiirini, onlarla yaşarsınız, insanlığın şiirli ışığını, onların yüzünden alırsınız.

Dostun zoru, düşmanın zorundan katıdır. Gül çiçek sevgi zorunu, yerine getirmek onurlu bir zorunluluktur. Nasıl olsa, şiirler elinize ulaştı. Okumasam da olur. Başkalarının zamanını çalmayayım. isterseniz, Oya Fişek'in, bu şiir insanın sevgi/dostluk zoruna uyararak bir kaç şiir okuyabilirim. Sakın ha, nezaket gereği izin vermeyin. Gerekliyse ...

Biliyorum, şiir sever değilseniz, iç kimlikli insan olmasanız, akşamın bu saatinde, bu oylumsuz salona gelme zahmetine katlanmazdınız. Zaten şiirli insanlarsınız, ben de "şiir kalasınız!" diyerek, sabrınıza teşekkür ediyor, sevgi ve saygılarımı yineliyorum.

ÇİĞDEM SEZER:

Değerli Ozanımız geçen yıl olduğu gibi bu yıl da aramıza katıldı. Bizleri mutlu etti. Her zamanki gibi ilkeli, tutarlı ve mücadeleci.

HELE Kİ DON KİŞOT ÖLMÜYOR

Ah bu susuz değirmen
Nasıl dönüyor kendiliğinden
Bu kadar ahmağın nefesinde.

Kısırdöngülere kenetlene kenetlene
Cümbür cemaat üşüşürler değirmene
Don Kişot öğütürler, geleneğin cenderesinde.

Harıl harıl öğütse de değirmen
Birazını kurtarıyor Don Kişot köşesinden
Kuru kalabalığın gaflet gecesinde.

Kangal kangal töreleri
Sürekli Don Kişot avına çıksa da birileri
Vuruldukça ölmüyor bizimki, hiçbirisinde.

Bunca engel bunca tasa
Aykırılık cihangiri Don Kişot olmasa
N'apardık, düzenin ketenperesinde.

Osman Bolulu

BURKA

Kandan kına yapmışlar
ellerine yakmışlar
dünya denen gelini
duvağından asmışlar.

Biz şimdi aşktan Burka
aşık olup bir yıldıza konmaktan
gülün yaprağından, öpüşmenin tadından
nasıl... ?

adın neydi Burka?
Koynunda patladı patlayacak bir bomba
gibi uyurken oğlu, şafakla
kandahar ve mayvan ve herat
memelerinde on yılların irini
akarken, yaralı atların ölüme terk edildiği
yataklarda bir kez daha
ikiz kulelerin tozuyla, sevişmesiz
uyanırken, Burka ...

kat kat çarşafı gibi serilmişken hayat
sen acı katında yok katında
ölürken, nasıl, Burka ... ?

kalp yerine bir kilidi taşımaktan
yorgun adamların gövdesini taşıyan
kardeşim, buraya nasıl...
mızrak ucunda oğullar ve kızlarla
yürürken dünya avutayım seni hangi masalla

bir tas çorba bile değilsin açlar sofrasında

kurtlar uluyor Burka
koynundaki oğul koca oluyor
kabil ve kandahar ve incirlik
ve newyork Burka
kasıklarında geziyor

dokuz ay dokuz düğüm öldün
adın bile konmadı Burka

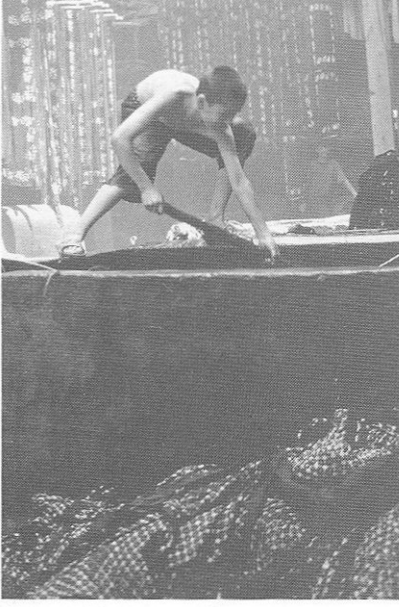
senin kanındır akan dünyanın tüm sokaklarında
Çiğdem Sezer

VE GRUP DALGA ...

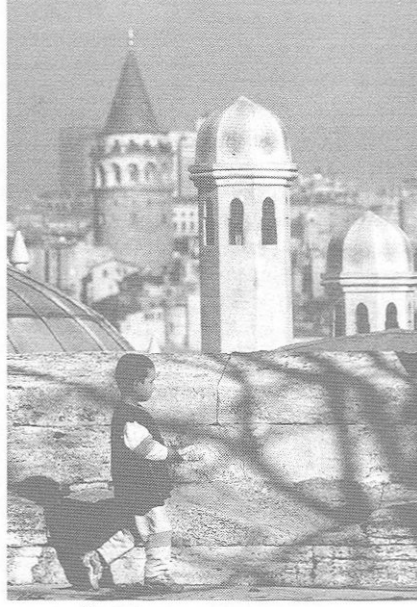
Tam üç yıl önce yine onları bu sanat ortamında dinlemiştik. Yine onlara doyamamış ve kendileriyle buluşma sözü almıştık. Ama yaşam öyle hızlı bir tempoda yürüyor ki, ancak bugün Grup Dalga'nın üyeleri biraraya gelebildi ve biz onlara kavuşabildik. Ferhat Yaşar, Murat Aldoğan, Nedim Mete, Rıza Öztop ve Kutluay Boğazköy'den oluşan Grup Dalga'nın kopmayan bir dostlukları ve biraradalıkları var. Hep birarada müzik yapmaya söz vermişler; biz de onları hep dinlemeye söz veriyoruz. Grup Dalga, sanat ortamımıza gelerek bu güzel günde bizleri yalnız bırakmayan şairlerimizin hemen ardından, bu kez, "Türk şairlerinin en güzel şiirlerinden yapılmış şarkılarla bizi derinden etkilediler. Gerçekten de zenginleştirmizi hissettik. Bize şiirle müziği buluşturan ve yeniden yaşama sevinci veren herkese teşekkür ediyoruz.

VAKIF HABERLERİ

3. ÇALIŞAN ÇOCUKLAR FOTOĞRAF YARIŞMASINDA YİNE BAŞARI HEPİMİZİN !

Osman Merttopçuoğlu (Siyah-Beyaz / Birinci)
Yazmacılar - Tokat - 1997

Ümit Varlı (Siyah-Beyaz / İkinci)
Selpak Var Abi - İstanbul

Özer Kanburoğlu (Siyah-Beyaz / Üçüncü)
Çırak - İstanbul

Osman Merttopçuoğlu
(Siyah-Beyaz / Birinci)
Yazmacılar - Tokat - 1997
Ümit Varlı
(Siyah-Beyaz / İkinci)
Selpak Var Abi - İstanbul
Özer Kanburoğlu
(Siyah-Beyaz / Üçüncü)
Çırak - İstanbul

Bütün dileklerimize karşın, değerli fotoğrafçı dostlarımız yine çalışan çocuk buldular.. Yine onları görüntülediler. Bu görüntülerle kimileri ödül, kimileri sergilenme kazandılar. Hem yarışmaya katılanlara, hem katılmayı dileyip de fırsat bulamayanlara hem de onları değerlendirerek, kimlikleri- deneyimleriyle bu yarışmaya ruh katan seçici kurul üyelerine (**Ozan Sağdıç, Mehmet Aslan Güven, Adnan Polat, Erol Karaca**) teşekkür borçluyuz. **3.Çalışan Çocuklar Fotoğraf Yarışması'na** katılarak eylemimize ışık tuttular, güç verdiler. Geçen yıllarda olduğu gibi yine çekişmeli ve düzeyli bir yarışmaya tanık olduk. Fotoğraf sanatçı dostlarımızın ısrarlı katılımını görmemiz, bizim de yarışmaları ısrarla sürdürmemizin en önemli gerekçesini oluşturuyor.

Fotoğraf dünyasında, "**çalışan çocuklar**" alanında da bir uzmanlaşmaya tanık olunduğunu ve bunda ufacık da olsa bir katkımız olduğunu düşünüyoruz. Fotoğraf sanatçısı dostlarımız, giderek daha büyük bir duyarlılıkla ülkemizde çalışan çocuklar sorununu izleyen ve belgeleyenler, bir grup (çevre) oluşturmaya başladılar.

Onları "**çocuk dostumuz**" olarak nitelemek istiyoruz. Ve onları Vakfımızın birer gönüllüsü olarak görüyoruz. Üç yıldır olduğu gibi, birlikte, çocukların çalışmaması için elimizden geleni yapmayı sürdüreceğiz. Gerek

Haluk Sargın (Siyah-Beyaz / Vakıf Özel Ödülü)
Çantaçı Kız - Ankara

fotoğraf sanatçılarının eserleri ile gerekse yürüttüğümüz diğer eylemlerle tarihe bir iz bırakacağımızı; toplumumuzun üzerindeki suskunluk örtüsünü kaldıracacağımızı umuyoruz.

3. Çalışan Çocuklar Fotoğraf Yarışması Ödül Töreni'ni ve Fotoğraf Sergisi'nin açılışı 25 Nisan 2005 Pazartesi günü saat 18.30'da Prof. Dr. Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı'nda (Selanik Cad.52/4 Kızılay Ankara) 'da yapılmıştır. Bu özel günde ve gelecek yıl yeniden düzenlenecek olan fotoğraf yarışmasında, "çocuk dostları" bizi yalnız bırakmadılar.

Haluk Sargin (Renkli / Birinci)
İşçi Çocuk - Beypazarı - 2003

Seçici Kurulun Tutanağı şöyle başlıyor: "Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı tarafından düzenlenen "3. Çalışan Çocuklar Fotoğraf Yarışması" Jürisi, katılım formunda gösterilen adreste 26.03.2005'te toplandı. Yarışmaya gönderilen 29 yarışmacının 60 siyah beyaz ve 175 renkli baskı fotoğrafı katılım formunda belirtilen konu ve amaç kapsamında değerlendirildi. 25 yarışmacının 14 adet çalışması ödüle değer görüldü. 23 adet siyah-beyaz, 44 adet renkli baskı çalışma sergilenmeye değer görüldü."

Yarışmada ödül ve sergileme kazananlar şöyle :

SIYAH BEYAZ FOTOĞRAF DALINDA

Birincilik	: Osman Merttopçuoğlu
ikincilik	: Ümit Varlı
Üçüncülük	: Özer Kanburoğlu
Mansiyon	: Osman Merttopçuoğlu, Fehmi İçyer, Özer Kanburoğlu
Vakıf Özel Ödülü	: (Çalışan Genç Kız Fotoğrafı) Haluk Sargin

RENKLİ FOTOĞRAF DALINDA

Birincilik	: Haluk Sargin
ikincilik	: Ahmet Fatih Sönmez
Üçüncülük	: Osman Merttopçuoğlu
Mansiyon	: Ümit Varlı, Ahmet Fatih Sönmez, Hasan Hulki Muradi
Vakıf Özel Ödülü	: (Çalışan Genç Kız Fotoğrafı) Ahmet Fatih Sönmez

Ahmet Fatih Sönmez (Renkli / İkinci)
Ekmek Kutusu - Patnos - 2004

Osman Merttopçuoğlu (Renkli /Üçüncü)
Yazmacı - Tokat - 1997

Ahmet Fatih Sönmez (Renkli / Vakıf Özel Ödülü)
Üzerlik Satan Kız - Harran - 2003

SIYAH BEYAZ FOTOĞRAF DALINDA SERGİLENMELER :
Celal Gezici, Fehmi İçyer, Haluk Sargin, Hasan Hulki Muradi, İbrahim Peynirci, İrem Kalenderoğlu, Mustafa Ertekin, Nejla Osseiran, Osman Merttopçuoğlu, Özer Kanburoğlu.

RENKLİ FOTOĞRAF DALINDA SERGİLENMELER:

A. Muhsin Divan, Abdullah Eker, Ahmet Çağlar, Ahmet Deniz

Taylan, Ahmet Fatih Sönmez, A. Serdar Kürkbabaoğlu, Celal Gezici, Doğanay Sevindik, Hasan Hulki Muradi, Hatip Güven, İbrahim Ayşıl, İbrahim Peynirci, İrem Kalenderoğlu, M. Bülent Pirinççi, Mustafa Demirbaş, Mustafa Ertekin, Osman Merttopçuoğlu, Özer Kanburoğlu, Tarık Zafer Kocabey, Yılmaz Dinçer, Yavuz Yaman.

YAŞAM Yürüyemeyen İnsan

Cihat UYSAL*

Canlıların evriminde, organlarının biçimlenmesi ile yaşama ortamları arasında ilişki olduğu bir gerçek. Kuşlar uçarak havayı, balıklar yüzerek suyu mesken tuttu. Kuşkusuz karada yaşayanlar için de geçerli bu durum. Sürünerek, sıçrayarak, yürüyerek, koşarak bir yaşam tutturmışlar. Ne var ki, insanoğlunun iki ayağı üzerinde yürümesi bir yandan onu öncekilerinden ayıran önemli bir özellik iken, diğer yandan da, bu gelişim sürecinin henüz tamamlamadığı söylemi öteden beri beni düşündürür. Bende bu düşünceler orta okul yıllarından beri giderek değişen algılamalarla sürüyor. Önceleri, her ne kadar vücut profilimizdeki eğri büğrülüğün ayırdında olsam da, iki ayak üzerinde durmanın sorunlarını pek algılar durumda değildim. Yaşım ilerledikçe, kendimin ve çevremdeki insanların yürüme ile ilgili sorunlarının ayırdına vardıkça bu görüşüm pekişti.

Binlerce yıldır düşe kalka süren insanoğlunun yaşam serüveni, bedeninin doğal evrimi tamamlanmadan yeni bir süreç ile karşı karşıya geldi. Bilim kurgularda yalnızca beyinden oluşan, güçlü-egemen varlık düşüncesi de bu süreçte son durağı simgeliyor. Özellikle, teknoloji-piyasa ilişkisi, gelişmelerin ne yönde olacağını tahmin etmenin önünde en büyük engel. Örneğin, otomobil lastiği olmasaydı, bugün belki de uçan araçlarla dolaşacaktık. Yeryüzünde yani, iki boyutlu bir ortamda ülkemizdeki trafiğin durumu ortada iken, bir de üçüncü boyut nasıl olurdu acaba.

Teknolojideki yeni buluşların bizleri makineye tapan insanlar haline getirmesiyle, yürümek insanoğlu için ilaç gibi bir çeşit sağaltım ögesi halini aldı. Şaka değil, ülkemizde kent yönetimini üslenenler, bizleri nerede ise yatak odalarımıza bile alt ya da üst geçitlerle gitmemize neden olacak. Yaya için yer yok. Toplu taşıma araçları ve otomobiller kenti işgal etmiş durumda. Ve ne gariptir ki, bu duruma kitlesel tepki şöyle dursun, az da olsa gerçekten inançlı bir tepki de yok. Hepimiz, yenilgiyi kabullenmiş görünüyoruz. Taşıt trafiğinin yoğun olduğu kesimlerde, kaldırımlar, yaya geçitleri, yaya yolları taşıt işgali altında ya da yayanın yürütmesine olanak vermeyecek kadar bozuk.

Umarım, yazdıklarım makina düşmanlığı olarak algılanmaz. Teknoloji-piyasa ilişkisi bizleri teknoloji ile hesaplaşmaya zorluyor. Bu nedenle, doğuracağı sonuçları giderilemeyecek her girişimi durdurmak gibi bir anlayışa doğru sürükleniyoruz. Bu anlayış yaşamı yasaklarla dolu bir maceraya itebilir. Bunun hazırlıklarının yapıldığını **"yaşama modülüne bağlandı..."** haberleri ile öğreniyoruz. Evrim sürecine bakılırsa, yürümeyi yeni öğreniyor, tam da keyfine varıyorken yürüyemeyen insan olmaya alışmak zor olacak.

* Mimar Y. Müh.

BULMACA
İKİ DAKİKA DÜŞÜN
Tehlikeyi tanıyalım
Yassı Keski Kullanımı

Mustafa TAŞYÜREK

(mustafatasyurek at fisek nokta org nokta tr)

Durum : İşçi geniş çaplı bir boru üzerinde kaynakla yapılan ek yerindeki fazlalıkları temizliyor. Çalışması sırasında yassı keski kullanıyor ve ellerinde bez eldiven var. İşçinin bu çalışma sırasında karşılaşılabileceği tehlikeyi tanımlayabilir misiniz ?

Neler Olabilir ?

1. Sökülecek parçalar gözlerine kaçtığı takdirde kör olabilir.
2. Keskinin çekiçle vurulan kısmı fazla kullanımdan dolayı eğrilmiş; bu nedenle buradan sıçrayarak bir parça işçinin gözüne girebilir.
3. Borunun altına hareketini önleyici herhangi bir destek konmamış. Bu nedenle yerinden oynayıp keskinin kaymasına ve işçinin eline çarpmasına neden olabilir.
4. İşçi çekici kendi eline vurulabilir.
5. Çekiç elinden kayacak olursa yakınlarda bulunan bir başka kişinin üzerine fırlayabilir.

Ne yapılmalı?

(Yanıtı 23. sayfada)